

Varför uteblev självständigheten?

En fallstudie av den ryska delrepubliken Tjetjenien efter Sovjets sönderfall

John Eriksson

Statskunskap med masskommunikation

Avhandling för magisterexamen

Handledare: Peter Söderlund

Fakulteten för samhällsvetenskaper och
ekonomi

Åbo Akademi Vasa

2021

Abstrakt

Författare: John Eriksson	År: 2021
Arbetets titel: Varför uteblev självständigheten? En fallstudie av den ryska delrepubliken Tjetjenien efter Sovjets sönderfall.	
Opublicerad avhandling för magisterexamen i statskunskap med masskommunikation.	Sidantal: 85
Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för samhällsvetenskaper och ekonomi.	
<p>Efter Sovjetunionens sönderfall blev flera tidigare Sovjetrepubliker självständiga, så som de baltiska länderna Estland, Lettland och Litauen. Men det fanns även andra regioner som ville bli självständiga. Tjetjenien, som ligger i Kaukasus, strävade efter att bli oberoende från Ryssland. Rysslands presidenter Boris Jeltsin och sedermera Vladimir Putin å ena sidan och tjetjenernas första president Dzjochar Dudajev samt de muslimska krigarna Sjamil Basajev och Samir Saleh "Khattab" Abdullah å andra sidan hade många meningsskiljaktigheter om Tjetjeniens framtid och två olika krig under två olika perioder uppstod. Trots att Ryssland var en mycket större motståndare vann tjetjenerna det första kriget genom gerillakrigföring men kunde inte upprätthålla sin självständighet. Under det andra kriget tog Ryssland åter full kontroll över regionen. Syftet med avhandlingen är att svara på frågeställningen varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall då flera andra delrepubliker lyckades med det? Syftet är också att förstå varför Tjetjenien ville lösgöra sig från Ryssland och det görs genom att undersöka den tjetjenska separatismen, Tjetjeniens geopolitiska betydelse och med hjälp av eurasiatism – en geopolitisk teori. För att svara på frågeställningen används kvalitativ textanalys. Undersökningen utförs som en fallstudie och fokus ligger enbart på Tjetjenien. I undersökningen tillämpas även en kvalitativ metod och är uppbyggd som en litteraturstudie, mer specifikt en artikelstudie. Resultatet visar att Tjetjenien inte lyckades erhålla självständighet eftersom regionen var en del av den ryska sovjetrepubliken, inte en egen sovjetrepublik, samt att regionen kontrollerades av många utländska krigare, från bland annat Saudiarabien, som vill göra Tjetjenien till ett islamiskt kalifat. Men många infödda tjetjener ville inte det. De ville hellre endast vara oberoende från Moskva, som de hade lytt under sedan 1700-talet och hade bland annat blivit utsatt för tvångsdeportering till Centralasien. Trots många tjetjeners önskan om att grunda en egen stat efter Sovjets sönderfall, blev resultatet att de åter efter kriget lyder under Moskva och Vladimir Putin. Ryssland har sedan det andra Tjetjenienkrigets slut år 2000 framgångsrikt russifierat Tjetjenien. Många tjetjener vill idag leva i fredstillstånd istället för att kriga mot Ryssland, men minsta felkalkylering i Putins politik gentemot Tjetjenien och Kaukasusregionen kan åter skapa en turbulent krigsfylld situation i regionen.</p>	
Sökord/indexord/nyckelord: Tjetjenien, Ryssland, Sovjetunionen, separatism, krig, självständighet och geopolitik.	

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte med avhandlingen	7
1.3 Disposition.....	7
2 Teori	9
2.1 Separatism.....	9
2.2 Eurasianism.....	17
2.3 Geopolitik	21
2.4 Rysk geopolitik.....	22
3 Metoddiskussion	28
3.1 Metod.....	28
3.2 Val av forskningsmetod.....	29
3.2.1 Fallstudie	30
3.2.2 Jämförande undersökning	31
3.2.3 Kvalitativ textanalys.....	32
3.2.4 Kvantitativ innehållsanalys	34
3.3 Val av metod.....	35
3.4 Val av material.....	39
3.5 Reliabilitet och validitet.....	42
3.6 Sammanfattning av metoddiskussion	45
4 Resultat	47
4.1 Historisk översikt.....	49
4.1.1 Vad är Tjetjenien?	49
4.1.2 Ryssland och Tjetjenien	49
4.1.3 Det första Tjetjenienkriget	55
4.1.4 Perioden mellan krigen.....	56
4.1.5 Det andra Tjetjenienkriget.....	58
4.1.6 Perioden efter det andra Tjetjenienkriget	59
4.1.7 Slutsatser för det andra Tjetjenienkriget	62
4.2 Analys.....	62
4.2.1 Kulturella och samhälleliga faktorer	63
4.2.2 Geopolitiska faktorer.....	72
4.2.3 Eurasianistiska faktorer	74
4.2.4 Viktigaste faktorerna	77
4.2.5 Sammanfattning	78

Litteraturförteckning.....81

Tabeller

Tabell 1. Samtliga delrepubliker i Sovjetunionen och de regioner i Ryssland som behandlas i avhandlingen.....8

Tabell 2. Operationalisering av undersökningen.....42

Tabell 3. Teoretiska faktorer och källor som stöder faktorernas relevans för händelseutvecklingen i Tjetjenien och Rysslands agerande.....48

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Efter Sovjetunionens sönderfall år 1991 blev flera delrepubliker inom unionen självständiga stater. Den autonoma republiken Tjetjenien, som befann sig inom den ryska delrepubliken, ville även bli självständigt. Tjetjenien hade förklarat sig självständigt från den ryska sovjetrepubliken före Sovjets sönderfall men Moskva accepterade däremot inte en tjetjensk självständighet. Varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall då flera andra områden lyckades med det?

De tidigare Sovjetrepublikerna vaknade upp till en ny verklighet, som självständiga stater, den 1 januari 1992. Den ryska delrepubliken i Sovjet förvandlades efter unionens sönderfall till Ryska federationen, vilket enligt Moshe Gammer (2002) bröt mot de rådande konstitutionerna.

Den plötsliga upplösningen av Sovjetunionen gjorde att många tomrum uppstod. Ett av tomrummen berörde den ideologiska sfären. Under Sovjetunionens existens var leninismen-marxismen den bärande ideologin men nationalismen växte sig starkare. För många områden som hade gjort sig självständiga från Sovjetunionen gällde det nu att bygga upp en egen postsovjetisk identitet. Gammer (2002) anser att de olika folken inte hade kunnat skapa en egen identitet under Sovjetunionens existens, utan de olika etniska grupperna fick skriva om sin historia efter unionens sönderfall. Konflikten mellan Ryssland och Tjetjenien gällande den senares självständighet har fått stor uppmärksamhet världen över under de senaste 25 åren. När Sovjetunionen år 1991 föll samman var de baltiska staterna Estland

Lettland och Litauen de tre första sovjetrepublikerna som förklarade sig självständiga från Sovjetunionen och erkändes av flera stater runt om i världen. Belavezja- avtalet, som innebar unionens upplösning och skapade gemenskapen Oberoende staters samvälde, slöts den 8 respektive 21 december 1991. Avtalet kom att splittra Sovjetunionen i 15 självständiga stater. Enligt avtalet fick endast sovjetrepubliker självständighet, medan alla delrepubliker inom en sovjetrepublik skulle tillhöra den nya självständiga staten som regionen befann sig inom. Vasili Rukhadze och Glenn Duerr skriver i boken *Sovereignty issues in the Caucasus: Contested ethnic and national identities in Chechnya, Abkhazia, and South Ossetia* (2016) att avtalet gällde för Tjetjenien, som var en delrepublik inom den ryska sovjetrepubliken och enligt avtalets principer blev Tjetjenien därför inte en självständig stat, utan tillhörde Ryssland.

Varför är det intressant att studera en rebellisk region som strävar efter självständighet? Det finns flera orsaker. Det är intressant att studera regionen ur ett separatistiskt och geografiskt perspektiv, eftersom Tjetjenien inte är en typisk rysk region, utan har en tjetjensk befolkningsmajoritet och därför har det funnits meningsskiljaktigheter mellan regeringen i Moskva och det lokala styret i Tjetjeniens huvudstad Groznyj. Tjetjenien ligger i södra delen av Ryssland och gränsar till Georgien. Regionen har således fått influenser från andra länder, vilket inte skulle ha skett i samma utsträckning om regionen var mitt i Ryssland, utan kontakt med andra länder eller kulturer.

Det är även intressant att undersöka den stat som regionen befinner sig inom, det vill säga Ryssland. Landet har upplevt många inre strider genom historien, och många av dem har förekommit i Kaukasus. Kriserna i landet har avlöst varandra och många av de nuvarande inre ideologiska stridigheter som finns i dagens Ryssland har en anknytning till det forna Sovjetunionen eller till dess upplösning.

De svenska forskarna Madeleine Lundin och Charlotta Noltorp vid Lunds universitet har undersökt konflikten i Tjetjenien i boken *Tjetjenien – det*

offrade kriget (2005). Separatism är en av faktorerna som Lundin och Noltorp fokuserar på i sin undersökning, vilket jag även gör i min avhandling. Det som främst intresserar mig är varför Tjetjenien är en del av Ryssland trots att man vann det första av två krig under 1990-talet. Vad har förhindrat en tjetjensk självständighet?

Enligt Lundin och Noltorp är tjetjenerna delade i två läger, där de krigströtta utgör den ena sidan och de oförtröttliga islamistiska terroristerna den andra. Kan det här hjälpa mig att få svar på min forskningsfråga? Jag har också valt att göra en analys av det historiska händelseförloppet inom regionen, från Sovjets sönderfall till dagens datum år 2020. Det är viktigt att förstå vilka de bakomliggande orsakerna till den uteblivna självständigheten för regionen är. En viktig bakgrundsfaktor som Lundin och Noltorp tar upp är att strävan att väcka omvärldens engagemang.

1.2 Syfte med avhandlingen

Syftet med avhandlingen är att granska konflikten i Tjetjenien, mellan den autonoma delrepubliken och Ryssland. Jag gör en fördjupning i händelseförloppet i Tjetjenien med start vid Sovjetunionens sönderfall och granskar regionens strävan efter självständighet. Studien undersöks över tid, från Sovjetunionens upplösning till dagens datum.

Jag ställer följande forskningsfrågor: Vad har skett i regionen sedan Sovjetunionens sönderfall och hur stark är regionens iver för självständighet? Varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall?

1.3 Disposition

Efter att jag i delkapitel 1.2 behandlar syfte med avhandlingen presenterar jag den teori som jag använder för att besvara forskningsfrågorna i kapitel 2. I teorikapitlet beskriver jag Tjetjenien med hjälp av begreppen separatism,

eurasianism och geopolitik, för att förstå regionen. Vad kännetecknar Tjetjenien som region och varför vill regionen bryta sig loss från Ryssland? Tidsperioden i undersökningen sträcker sig från Sovjetunionens sönderfall i början av 1990-talet fram till idag. I kapitel 3 presenteras studiens material och upplägg medan en analys av forskningen presenteras i kapitel 4.

Tabell 1. Samtliga delrepubliker i Sovjetunionen och de regioner i Ryssland som behandlas i avhandlingen.

Sovjetunionen	Ryssland
Ryssland	Tjetjenien
Estland	Dagestan
Lettland	Nordossetien
Litauen	Ingusjien
Belarus	Tatarstan
Ukraina	Stavropol kraj
Moldavien	
Georgien	
Armenien	
Azerbajdzjan	
Kazakstan	
Uzbekistan	
Turkmenistan	
Tadjikistan	
Kirgizistan	

2 Teori

2.1 Separatism

I det här stycket presenterar jag mitt val av teori och motiverar varför jag har valt den. Eftersom orsaken till konflikten mellan Ryssland och Tjetjenien sträcker sig långt bakåt i tiden är det nödvändigt att redogöra för vad som tidigare har skett i historien. I analysen kommer jag att försöka koppla ihop den här teorin med det faktiska händelseförloppet och med de möjliga orsakerna till kriget mellan Tjetjenien och Ryssland samt deras uppkomst. När Sovjetunionen föll samman krävde ledarna för de olika autonoma regionerna inom den ryska centralmakten att regionerna skulle få en starkare ekonomisk, politisk och kulturell status. Då uppstod en förhöjd nivå av etnisk separatism, mer konsekvent bland de etniska grupperna som hade dominerat de autonoma regionerna under Sovjets existens (George 2009).

Etnisk separatism är ett fenomen som skapas som en följd av en etnisk mobilisering mot bakgrunden av de orsaker som leder till etnisk konflikt. Etnisk separatism leder ofta till politisk autonomi eller våldsamt avskildhet, som är en del av den etniska mobiliseringsprocessen. Det som skiljer etniska grupper från andra gruppidentifieringar är ofta en betoning på kulturarvet (George 2009). Även Lyall (2010) diskuterar etnicitetens inverkan i militära konflikter.

Hur påverkar separatismen en etnisk grupp? En större mobilisering sker om den etniska gruppen är mer demografiskt koncentrerad. Ju större andel av befolkningen en separatistisk grupp utgör, desto lättare är det för gruppen att utföra provokativa åtgärder. Minoriteter som har en demografisk fördel i sina republiker har således möjligheter att ta till starkare separatistiska strategier än de minoriteter som inte är i en demografisk majoritet i sina regioner. En grupp vars medlemmar inte är utspridda över hela landet, utan

är mer koncentrerade till ett område kan bättre skapa en egen politik och en egen identitet. I Tjetjeniens fall gäller det att ju fler tjetjener som bor inom Tjetjeniens gränser jämfört med utanför området, desto mer troligt är det att det sker en etnisk mobilisering (George 2009).

Den ryska rådsrepubliken är uppdelad i 89 regioner, så kallade administrativa enheter, efter Sovjets sönderfall. Regionernas antal har sedermera ändrats två gånger, antalet minskade till 83 år 2008 medan det ökade till 85 år 2014. Det politiska systemet i landet är således ett federalt politiskt system. De regionala ledarna för de administrativa områdena har på så sätt maktbefogenheter som de kan använda. Ledarna förväntas komma med en regional politik som utmanar den federala politiken från den ryska centralmakten. Delrepublikerna i Ryssland såg sin chans att utmana den ryska centralmakten efter Sovjets sönderfall eftersom centralmakten hade försvagats avsevärt (Söderlund 2006). Men centralmakten var ändå inte definitivt satt ur spel. Inom statsapparaten hade de kommunistiska maktstrukturerna försvunnit och de regionala myndigheterna lyckades ta åt sig större maktbefogenheter (Söderlund 2006).

För de etniska minoriteterna bestod det sovjetiska mönstret oftast av ett val mellan två alternativ, endera kunde de separatistiska grupperna förklara sig självständiga eller fortsätta ingå i den stat inom vilken de för tillfället befann sig. Det här utvecklades till en process för att ändra regionalpolitiska mål. De etniska ledarna började ofta kampen för autonomi med att ställa små krav, som att få använda flaggor eller symboler som representerade den etniska gruppen (George 2009). Sovjetunionen hade hoppats att landets etniska grupper skulle upplösas och sammansmälta med den ryska majoritetsbefolkningen med hjälp av den kommunistiska ideologin som tillämpades i landet. De etniska grupperna i Sovjet hade ändå andra målsättningar och framhöll sin etniska identitet trots motstånd från centralmakten. Många av de etniska grupperna hörde till samma religion, men de tillhörde inte nödvändigtvis samma religiösa inriktning. Ett exempel är muslimerna i Tatarstan och Dagestan. De hörde till två olika inriktningar,

de förstnämnda till sufismen medan den senare ansåg sig vara islamska reformatorer tillhörande jadidismen (George 2009).

Under 1950-talet kom den sovjetiske ledaren Nikita Chrusjtjov att utföra en kampanj i vilken han ville utplåna sufismen i norra Kaukasus. Många medlemmar av de sufiska brödraskapen blev dömda till döden, flera av dem verksamma i Tjetjenien. Tjetjenerna var även mer religiösa än etniska ryssar, vilket forskaren V.G. Pivovarov har kommit fram till i en undersökning på 1970-talet. Över hälften av den tjetjenska befolkningen (52,9 procent) var aktivt troende medan endast 11,9 procent bland etniska ryssar var det (Dunlop 1998).

Skillnader i religiös uppfattning inom olika områden behöver nödvändigtvis inte leda till separatism. Konflikterna i Tjetjenien har i västerländska medier beskrivits som ett uttryck för islamistiska extrema intressen. Det här förklarar ändå inte tidigare konflikter som pågått i regionen. Konflikterna mellan Tjetjenien och Ryssland startade före de extremislamistiska influenserna kom till regionen, som kännetecknar det andra Tjetjenienkriget (George 2009).

Ledarna för de separatistiska regionerna anpassade sina strategier enligt de rådande omständigheterna, såsom regionens maktinnehav och styrka samt centralmaktens motsvarighet och strukturer som binder samman den separatistiska regionen med centralmakten. Myndigheterna inom den ryska staten ansågs vara svaga och de separatistiska ledarnas egna intressen spelade en viktig roll i den separatistiska politiken som de drev. Separatisterna definierar sig själva utgående från det som de inte vill vara en del av eller associeras med. Genom att identifiera en annan grupp betonar etniska grupper de aspekterna av sin kultur som skiljer dem från andra grupper. De flesta teorier om separatism fokuserar på beteenden hos grupper eller enbart på gruppens ledare. Teorierna identifierar typiska förhållanden för subnationella grupper som vill bryta sig ut ur det land som de är en del av. De subnationella grupperna överväger fördelarna och nackdelarna med att stanna kvar i det land som de lever i respektive med att bryta sig ur.

Fördelarna och nackdelarna delas in i fyra kategorier: ekonomiska, politiska, kulturella och övriga (George 2009).

För de separatistiska ledarna är politisk mobilisering centralt. Politisk mobilisering handlar om organiserade ageranden från en grupp, vars mål är att uppnå gemensamma intressen. Politisk mobilisering ses i många fall som ett elitistiskt agerande, drivet av några personer som koordinerar de gemensamma intressena. De regionala ledarnas kompetens att motverka ett federalt centrum i det ryska riket, å ena sidan enskilda ledare samt å andra sidan ledare för ett kollektiv, har varierat. Den ryska federalismen har genomgått en dynamisk utveckling och betydande förändringar både ur ett formellt och ur ett informellt perspektiv, vilket har påverkat separatistledare. Maktbefogenheterna hos de regionala ledarna har även här varierat (George 2009 & Söderlund 2006).

Kärnan i den federalistiska ideologin är delningen av makten och myndigheterna mellan regionerna och centralmakten. Grundläggande definitioner av federalism bygger på att regionerna i landet har politisk kontroll över vissa områden inom de olika nivåerna av maktutövande. I ett federalt system har de olika nivåerna oberoende legitimitet och en garanterad plats i det federala politiska systemet. Alla nivåer har egna institutioner, befogenheter och ansvar. Enligt Söderlund (2006) bestämmer det federala centrumet och regionerna över sina separata och suveräna politiska institutioner. Det här gäller den verkställande och lagstiftande delen av makten.

Studier av federalism har ofta bedrivits ur en federal och juridisk synvinkel. Studier som har antagit ett juridiskt eller institutionellt perspektiv har lagt tyngdpunkt på hur formella strukturer skapar en praxis och dynamik. Forskare anser att institutioner tillhandahåller en del av beslutsinställningen eller miljön medan andra förmodar att federala institutioner med den konstitutionella designen har en omfattande effekt på bland annat graden av centralisering och decentralisering, styrkan hos olika politiska personer, skapande av partisystem och olika mönster inom beslutsfattande. Styrkan

och graden av demokrati och decentralisering påverkar hur bestående enheterna i det federala systemet blir. Är enheterna skyddade från dominans från centralregeringen? Flera forskare anser att demokrati är en viktig ingrediens i ett federalt system. Endast en konstitutionell demokrati kan verka i ett fungerande federalt statssystem. Enligt Alfred Stepan, professor vid Columbia University, kan endast en konstitutionell demokrati ge trovärdiga garantier för att lagen kommer att respekteras. Även om den federala principen förknippad med demokrati, har många federationer inte haft ett demokratiskt styrelsesätt (Söderlund 2006).

Om en region är utsatt för politiskt våld kan det eventuellt uppstå en vilja att separera från centralmakten inom den här regionen. När upplopp väl har uppstått i regionen ökar ofta viljan att bryta sig ut ur moderlandet. Det internationella klimatet kan även påverka i vilken grad separatism växer fram i olika regioner. Under den senare halvan av 1900- talet, under det kalla kriget mellan väst- och östmakterna, rådde ett tillstånd där det inte var politiskt möjligt för nya stater att bryta sig loss från Sovjetunionen. Unionens sönderfall gav därför möjlighet åt många etniska grupperingar att bryta sig loss från centralmakten (Boyle & Englebert 2006).

De etniska, språkliga och religiösa skillnaderna utgör ofta faktorer som stärker viljan inom den separatistiska regionen att bryta sig loss från centralmakten. I sådana fall där centralmakten har förtryckt någon av de etniska grupperna i regionen, växer oftast viljan hos dessa etniska grupper att separera. Etniska grupper som är i minoritet i ett land upplever ofta diskriminering på grund av sin egna kulturella och språkliga identitet, vilket kan leda till etnisk mobilisering. Etnisk mobilisering förklaras ofta av det förtryck som de etniska minoriteterna har fått uppleva, ofta från makthavande grupper i majoritetsförhållande i ett samhälle. Folkmord och etnisk rensning av samhällen är de mest brutala formerna av förtryck, men det uppstår även förtryck via ekonomiska och politiska strukturer i samhället. I vilka stater förtrycks etniska minoriteter mer, och i vilka mindre? Finns det någon variation i diskrimineringen av etniska grupper i demokratier och diktaturer? I regel tenderar demokratiska stater att vara

mera liberala, etniska mobiliseringar förekommer mer sällan och också etniska konflikter uppstår mer sällan. Demokratier har överlag en mera liberal politik gentemot landets minoriteter än vad diktaturer har (George 2009).

När väljer områden att kräva suveränitet över ett territorium? Varför driver frihetskämpar en separatistisk agenda i sin politik? Enligt Boyle och Englebert (2006) finns det ingen etablerad teori som förklarar regioners utbrytande ur en stat, så att en egen självständig stat uppstår. Många stater har ändå uppstått genom att ha brutit sig ut ur det land som området tidigare tillhörde. USA:s självständighet från Storbritannien år 1776, Finlands från Ryssland år 1917 och Islands från Danmark år 1944 är några exempel. Forskningen kring staters utbrytande tenderar att fokusera på teoretiska och rättsliga grunder att lösgöra sig från ett moderland och skapa en egen stat. Faktorer som påverkar utbrytningen är i många fall ekonomiska, kulturella och politiska (Boyle & Englebert 2006, 1). Samma forskare, Boyle och Englebert (2006), anser även att etniska grupper mobiliserar sig för att sträva efter högre status. För etniska minoriteterna inom en stat kan det handla om en önskan att uppnå status som autonom region, medan autonoma regioner vill uppnå status som delrepubliker och delrepubliker bli självständiga stater. För att motverka att etniska grupper börjar sträva efter autonomi och undvika uppror kan centralmakten i stater decentralisera makten till regionerna. Genom en decentralisering får regionerna mera makt att påverka den regionala politiken, och indirekt har regionen således större möjlighet att påverka hela landets politik.

Hur påverkar etniska grupper separatism? Forskare lyfter fram våldsam mobilisering som en orsak till separatismen. Ju fler personer av ett visst folkslag som finns inom ett visst geografiskt område, desto större är sannolikheten att människorna visar solidaritet med varandra. Människorna är i det här fallet även mer benägna att hjälpa varandra. Forskarna anser också att minoriteter som utgör en större andel av befolkningen i en region använder sig av mer separatistvänliga medel än de minoriteter som endast utgör en liten del av befolkningen i region. Efter Sovjetunionens fall utbröt

strider i fyra regioner. Dessa var Tjetjenien, Sydossetien, Abchazien och Nagorno-Karabach, varav endast Tjetjenien ligger i Ryssland. Sydossetien och Abchazien finns i Georgien och Nagorno-Karabach inom Azerbajdzjan, den sistnämnda är armenierna ändå den största enskilda befolkningsgruppen. I samtliga regioner förutom Abchazien utgjorde den etniska befolkningen – inte ryssarna – majoriteten av befolkningen i regionen (George 2009).

Vilken förhandlingskraft har de regioner som vill lösgöra sig från en centralmakt? Enligt Boyle och Englebert (2006) är en region beroende av en centralmakt och därför är det ofta svårare för regionen att lösgöra sig. Men om regionen har eftertraktade naturresurser, som olja eller naturgas, har den en större förhandlingskraft om självständighet eller autonomi. Regioner med större naturresurstillgångar tenderar även att oftare finns i ett konfliktstadium. Det här är fallet i Tjetjenien. Separatistvänliga regioner behöver stöd från utlandet för att de ska kunna definiera sig som en egen stat. Om det finns en rik krigsherre i den separatistvänliga regionen kan utländska aktörer välja att inte motsätta sig om regionen i fråga frigör sig från centralmakten (Boyle & Englebert 2006).

Boyle och Englebert (2006) anser även att civila krig, våld som utlöses på grund av politik och elitors ekonomiska motiv verkar skapa grogrund för konflikter, som leder till strider för separatism. Den separatistiska agendan är ofta en reaktion mot de rådande politiska förhållandena i ett område eller i ett land. Boyle och Englebert (2006) anser även att separatismen ses som ett agerande för att skapa en ny stat och de etniska krig som utkämpas mellan separatisterna och centralmakten har dödat flera hundratusentals människor i världen.

De som strider i kriget är oftast unga, lågutbildade män. Förhållande mellan låg utbildningsnivå och nationalistiska ledares förmåga att mobilisera folkgrupper samt övertyga dem att gå med i utbrytarrörelsen är positivt, eftersom de kan inte konkurrera med argument eller kunskap med andra utbrytarregioner och med centralmakten. Separatistiska regioner skiljer sig

ofta från det övriga moderlandet vad gäller exempelvis rikedom, fysiskt och mänskligt kapital samt naturresurser. En diskriminerande ekonomisk politik utövad av den centrala makten i en stat kan även påverka den separatistiska regionen. Ett lands totala inkomstnivå och ekonomiska tillväxttakt bidrar till de olika gruppernas separatistiska benägenheter (Boyle & Englebert 2006).

Territorier som är avskilda från varandra av land eller vatten (t.ex. Pakistan och Bangladesh före separationen år 1971), så kallade exklaver, tenderar att bli speciellt mottagliga för rörelser som strävar efter självständighet. Den här teorin kan ändå bäst tillämpas på områden som har varit under kolonialvälde, där striderna oftast uppstår för att bekämpa den koloniala strukturen snarare än som en ren taktisk fördel (Boyle & Englebert 2006). Samma forskare (2006) anser även att fattigare och rikare regioner är mer benägna att vilja separeras från en stat än vad medelrika regioner är. Fattigare regioner kan uppleva en större känsla av missnöje gentemot centralmakten, eftersom regionen inte utvecklas ekonomiskt eller upplever en konkurrens med sina grannar. Mindre etniska grupper kan se det som mer attraktivt att agera rebelliskt medan rikare regioner kan finna det mer attraktivt att separera av ekonomiska skäl (Boyle & Englebert 2006).

Sovjetunionens ledare åren 1922-1952 Josef Stalin kategoriserade faktorer för en etnisk identitet hos grupper, som existerade inom det sovjetiska väldet. Stalin tänkte sig en etnisk grupp som en historiskt utvecklad grupp med en språklig och territoriell gemenskap. Enligt Stalin har den etniska gemenskapen även ett eget ekonomiskt liv och psykologiska tankebanor som är kännetecknande för ett kulturområde. Det är viktigt att veta vilka tankar Stalin hade kring etniska grupper, eftersom han massdeporterade tjetjener från Tjetjenien till Centralasien under åren 1930-talet till 1950-talet. Istället för tjetjener kom ryssar att bosätta sig i tjetjenernas tidigare hem, det här för att minska viljan bland befolkningen i Tjetjenien och försämra möjligheterna till att regionen skulle bryta sig loss från Sovjetunionen/Ryssland. Etniska grupper kännetecknas ofta av kulturella särdrag och/eller historiska erfarenheter. För att förstå etniskt motiverad separatism är det därför viktigt att känna till hur den aktuella etniska

gruppen identifierar sig och om den har ett starkt kulturellt påbrå. Religiösa skillnader är däremot avgörande för att förutsäga ställning för etniskt våld. Ju större ett land är geografiskt desto större är sannolikheten att landet splittras i olika områden. Större befolkningsmängder tenderar att vara mer heterogena än mindre, vilket även påverkar strävan och viljan att bryta sig ut från moderlandet. Ju större landets totala befolkning är desto större sannolikhet är det att de etniska minoriteterna är till antalet stora nog att skapa kollektiva samhällsätgärder (Boyle & Englebert 2006, 15).

2.2 Eurasianism

Eurasianism är en geopolitisk teori som bland annat diskuterar det europeiska hjärtlandet. Men vad är det och varför är det viktigt att känna till och förstå vilken betydelse det europeiska hjärtlandet har för Rysslands agerande i Tjetjenien? Hjärtlandet har en stor betydelse för Ryssland eftersom det förenar kontinenterna Europa och Asien. Charles Clover skriver i boken *Dreams of the Eurasien Heartland – The Remergence of Geopolitics* (1999) att det eurasiska hjärtlandet är det forna ryska territoriet, Sovjetunionen. Historiskt sätt har den som kontrollerade det här området också strävat efter att kontrollera Eurasien, den sammanhängande landmassan som förenar Europa och Asien, och sedermera hela världen.

Det finns idag ryska geopolitiker som drömmer om att återuppbygga Sovjetunionen. De försöker återskapa Sovjet som geografiska enhet, snarare än med historiska anspråk, det vill säga från geografiskt utrymme snarare än tid. En geopolitisk teori, som benämns eurasianism, blev allmänt omfattade av de ledande politikerna under 1990- talet i Ryssland. Teorin utgår från antagandet att Ryssland inte behöver bli likt västvärlden för att moderniseras utan landet strävar istället efter att sprida en global ideologi med icke- västerländska förtecken. De främsta förespråkarna för den här ideologin är det ryska kommunistiska partiet, med dess ledare Gennadij Ziuganov. Han har använt teorin för att återskapa det kommunistiska partiet. Genom att kombinera rysk nationalism, kristna ortodoxa traditioner och

marxism har han vunnit mark hos flera olika grupper i det politiska spektret. Ziuganov vill även skapa samarbete med den islamska världen, för att bryta den rådande världsordning, som enligt honom leds av väst (Clover 1999).

Ryssland bytte utrikesminister i januari 1996, från Andrei Kozyrev till Jevgenij Primakov. Den senare hade en liknande världssyn som Ziuganov. Bytet av utrikesminister var ett välkommet beslut enligt stora delar av det ryska folket. Hans föregångare Kozyrev inledde en orientering mot NATO, vilket majoriteten i Ryssland ogillade. Primakov ville däremot återintegrera de delar av Sovjetunionen som hade blivit självständiga stater efter kollapsen år 1991. Ryssland skulle enligt honom återuppnå den maktstatus som landet hade under Sovjetunionens existens och således kom hans politik att vara mycket anti-västerländsk. Enligt Allen Lynch (2001) ville Ryssland ha större fokus på Centralasien än på det ekonomiska samarbetet G-7, ett samarbete som idag pågår mellan Frankrike, Italien, Japan, Tyskland, USA, Kanada och Storbritannien, under Primakovs tid som utrikesminister åren 1996-1998 (Clover 1999).

Enligt Clover (1999) fick eurasianismen sitt fotfäste i den post-sovjetiska politiken genom dagstidningen *Den (Dag)* år 1990. Världsåskådningen går ut på att distansera sig från det västerländska samhällsättet och i första hand förena den ryskortodoxa världen med vissa delar av den muslimska, framom att förena alla slaviska folk i en och samma union. I den eurasiatiska världsåskådningen är Ryssland och närliggande områden, till exempel Finland, ”hjärtlandet” medan områden som Västeuropa, Mellanöstern och Indien utgör ”rimländer”, gränsområden eller randstater. Amerika, Afrika och Australien utgör ”världsöarna”. Teorins fokus ligger främst på Ryssland och de närliggande områdena medan Amerika, Afrika och Australien ägnas minst uppmärksamhet i den här kontexten.

Natalia Morozova skriver i sin bok *Geopolitics, Eurasianism and Russian Foreign Policy Under Putin* (2009) att det fanns en mängd konkurrerande idéer, ritningar och ideologier till teorin om eurasianismen, men de andra teorierna fick inte fotfäste i lika hög grad i Ryssland. Teorin om

eurasianismen var den enda som på djupet ansågs förklara Sovjets kollaps och den internationella världsåskådningen som uppstod efter sammanfallet. Medan geopolitiken utvecklades från ideologi till utrikespolitik, gjorde den eurasianistiska diskursen inte anspråk på att styra utrikespolitiken. Till skillnad från Sovjets opportunistiska utrikespolitiska målsättningar, ville Ryssland lägga ut realistiska mål. Den nya ryska utrikespolitiken vilade nu på realistiska synsätt. Det betyder att eftersom Ryssland är ett geografiskt stort land kan det sträva efter att vara politiskt aktivt på flera geografiska fronter. Målet är även att bevara fredstillståndet i landet. Genom att landet är geografiskt stort har det ryska folket alltid haft relationer med andra folk, som tillhör andra religioner och språkgrupper. Det här kan landet utnyttja i internationella sammanhang för att stödja en multilateral dialog mellan kulturer, civilisationer och stater.

Rysslands engagemang för att påverka de nya staterna efter Sovjets sönderfall är iögonfallande både ur ett geopolitiskt och civilisatoriskt synsätt. Ur det geopolitiska synsättet är landet framgångsrikt som eurasisisk makt, eftersom stabilitet kan säkerställas inom det gemensamma postsovjetiska området. Enligt eurasianismen har Ryssland samtidigt ansvaret för stabiliteten i det eurasiska området, främst med tanke på att det bor tiotals miljoner etniska ryssar i de nya staterna. Av den orsaken förvandlas de nya staterna till en naturlig sfär för ryskt inflytande.

Morozova (2009) anser att många av de nya staterna efter Sovjets sönderfall har valt att integrera sig västerut hellre än med Ryssland. Eurasianismen förespråkar å sin sida att staterna ges en möjlighet att även välja Ryssland som en samarbetspartner. Trots att landet har erbjudit samarbete med de nya staterna är det samtidigt också aktivt militärt i regionerna nära de nya staterna. Eurasianismen kan på så vis kritiseras för att sakna substans, och att i själva verket endast vara en variant av realpolitik – där målet är att återta de närliggande områdena.

För de ryska post-sovjetiska utrikespolitiska eliterna var det av yttersta vikt att presentera sina föresatser som geopolitiska. Föresatserna framställdes

som pragmatiska, problemlösande och objektiva. De hade medvetna nationella mål och den ryska post-sovjetiska geopolitiken framställer eurasiatismen som den ryska geopolitikens mening, en större intressebaserad politik. Morozova (2009) anser det att bakom det eurasiatiska tankesättet finns en rysk oro över att landets geopolitik inte har internationell legitimitet. Från ryskt håll har det även funnits ett behov att ge utrikespolitiken en moralisk dimension, en dimension som överskrider kraftpolitikens pragmatism. Under Putins tid som Rysslands president har det eurasiatiska synsättet fått allt mindre utrymme i den ryska geopolitiken, vilket även Morozova (2009) hävdar. En orsak till det här beror också på att den ses som misslyckad och inte kunnat leva upp till sitt syfte.

Ideologin kan ses som överflödigt eftersom den endast visade sig vara användbar en gång. Den anses också ha en sekundär betydelse för att utveckla inflytande och utöva en exklusiv kontroll. Den ryska geopolitiken anses vara tvungen att engagera det ryska post-sovjetiska geopolitiska tänkandet på sina egna villkor. Mycket tyngd har lagts på eurasiatismens utrikespolitiska föresatser, med andra ord de eurasiatiska strategierna för Ryssland under en efterkrigstid. Den ryska geopolitiken har enbart fokus på politiska konsekvenser, som behandlar fall som är specifikt politiskt eller etiskt ryska problem. Att eurasiatismen skulle utveckla sig i en sådan riktning, hade varit omöjligt att tänka sig för ideologins skapare. Deras motiv var att Ryssland behövde ett nytt sanningsenligt alternativ till bolsjevismen och paneuropeisk nationalism. I en tid då Ryssland inte är en stark global maktfaktor, har eurasiatismens ideologiska anhängare valt att istället fokusera på Rysslands unika eurasiatiska identitet. De teoretiserar skillnaden mellan en eurasiatisk ideokrati, mellan identitet eller ideologi. Enligt Morozova (2009) anses ideologin även bli ofullständig, om den endast inriktar sig på utrikespolitiska föreskrifter och inte teoretiserar den post-sovjetiska ryska identiteten.

Morozova (2009) skriver att trots de förskönade formuleringarna som eurasiatismen förde med sig, var den gemensamma nämnaren i den ryska utrikespolitiken alltid att göra de forna socialistiska republikerna beroende

av Ryssland och upprätthålla en stark rysk närvaro i dem (Morozova 2009). Samtidigt är det viktigt att ta i beaktande att seriösa teoretiska satsningar, som behandlar uppbyggande av identitet, måste börja från ett iakttagande av det historiska, i Rysslands fall hur det ryska samhället tidigare har varit uppbyggt. Forskare har placerat den eurasiska ideologin i olika teoretiska läger rent begreppsmässigt. De har gett eurasianismen en position i mitten, mellan de som förespråkar ett starkt samarbete mellan Europa, USA och Kanada – ”Atlantismen” – å ena sidan och de som förespråkar starkt ryska nationella intressen å andra sidan. Eurasianismen är nära sammankopplad med rationalism, därför att den har fokus på den multilaterala dialogen mellan kulturer och civilisationer, och på behovet av att skapa en jämlik maktbalans i världen. I västvärlden har eurasianismen kännetecknats som krigsbenägen och ideologin anses bygga på en ”anti-västlig” retorik. Ideologin ses som hård och kraftig samt anses ha inslag av både fascism och kommunism. Den strävar efter att bryta den rådande alliansen mellan Nordamerika och Västeuropa, och istället bygga upp en allians mellan Tyskland, Ryssland och Japan (Morozova 2009).

2.3 Geopolitik

Det här stycket kommer att behandla geopolitik, hur geografin för med sig möjligheter och hinder för länders säkerhetspolitik. Vad driver stater att agera på ett visst sätt på det internationella och säkerhetspolitiska planet? De två synsätten inom geopolitiken som presenteras i stycket är liberalism och realism. Synsätten presenterades även i avhandlingens inledning och kommer att användas för att förstå staters utrikespolitiska beteenden. I teoristycket behandlas rysk säkerhetspolitik till sist.

Henrik van Houtum skriver i sin bok *The Geopolitics of Borders and Boundaries* (2012) att gränser mellan stater berör kärnan i geopolitiken och de är det mest tydliga kännetecknet i den vetenskapliga disciplinen. Forskningen kring geopolitiken har under årens lopp förändrats. Under 1960- talet var det intressant att studera den territoriella gränsdragningen

medan man inom ämnesområdet är idag mera intresserad av att granska gränsdragningar som mänskliga handlingar, som markerar ett område. Den aktuella debatten inom studier i gränsdragning anses vara postmodern och kritisk. Geopolitiker som arbetar enligt de teorier som allmänt användes under första och andra världskriget i Tyskland, är svåra att hitta idag. Geopolitiker idag fokuserar mest på relationen mellan territorium, suveränitet och identitet, med hjälp av gränslinjen, och har inte huvudfokus på den territoriella gränslinjen.

Enligt van Houtum (2012) separerar en gräns ett geografiskt område i olika delar. Men det är också en politisk delare som separerar folk från varandra. För att kunna dra en gräns, som separerar nationer, måste gränsdragarna ha kompetens inom de sociologiska, kulturella och ekonomiska områden, för att kunna göra gränsdragningen legitim. Ett annat viktigt perspektiv i geopolitiska teorier är skillnaden mellan naturliga och icke-naturliga gränser. I början av 1900-talet var den här teorin nära förknippad med teorin om ”bra” och ”dåliga” gränser. En övergripande uppfattning inom det här teoretiska synsättet är att bra gränser är sådana gränser som är naturliga, vilka utgörs av hav, berg eller öknar. Dåliga gränser är de som är uppgjorda av människan. I debatten om ”bra” och ”dåliga” gränser, saknas den socio-rumsliga bemärkelsen av gränsdragningen, det vill säga hur människor tänker ut gränserna – hur långa är avstånden från en punkt till en annan i området. Det är viktigt att den här aspekten kommer in i dagens kontext – tid och kunskap – inom gränsdragning. Det saknas även en moralisk aspekt i gränsdragningsfrågor. Är gränsen motiverad och i vilken utsträckning är det moraliskt att vi genom de gränser vi drar upp bara skyddar oss själva och därigenom nekar tillgång till frihet åt andra människor? (van Houtum 2012)

2.4. Rysk geopolitik

Ryssland har upplevt en uppgång av intresset för geopolitik under decenniet sedan Sovjets sammanbrott. Det har blivit speciellt viktigt inom den ryska politiken att förstå samhällen i Ryssland som inte är typiskt ryska, i både

kulturell och religiös bemärkelse. De geopolitiska lärorna är viktiga för Ryssland för att landet ska kunna upprätthålla sin maktstatus. Alexander Dugin skriver i sin bok *Geopolitics and neo-fascism in post-Soviet Russia* (2001) att det även är viktigt för landet att förstå geopolitik och disciplinens betydelse, eftersom det i dagens värld finns flera konkurrerande stormakter, bland annat EU, USA och Kina.

Morozova (2009) anser att innebörden av den ryska geopolitiken inte alltid har varit självklar. Debatten kring disciplinen gick het före det ryska valet till duman år 1993 och de mest aktiva debattörerna var ryska militära och nationalistiska oppositionspartier. De kritiska rösterna från oppositionspartierna återspeglar en stark oro över Rysslands efterkrigstida situation, framförallt problemen med landets territoriella integritet. Problemet kunde då inte lösas, och det ansågs inte ens vara ett problem inom det dåvarande dominerande liberala tankesystemet (Morozova 2009). De geopolitiska argumenten från de nationalistiska oppositionspartierna presenterades som självklara och objektiva. De nationalistiska oppositionspartierna förklarade sina argument som självklara och menade även att argumenten inte enbart skulle främja de rysk-nationalistiska intressena, utan hela det post-sovjetiska politiska inflytelseområdet. Demokratiseringen av det ryska samhället öppnade upp utrikespolitiken, så att fler ryssar kom att tycka till om den. Avskaffandet av kommunismen skapade offentlig debatt och parlamentarisk granskning, vilket var ett stort steg framåt inom den ryska utrikespolitiken. Enligt Morozova (2009) kom de politiska partierna att bli den främsta kanalen för ideologisk pluralism och avvikande utrikespolitiska åsikter.

Vladimir Kolossov och Rostislav Turovsky skriver i sin bok *Russian geopolitics at the Fin-de-siecle* (2001) att utvecklingen av geopolitik som en egen disciplin fick sin start i Ryssland så sent som i slutet av 1980- talet och början av 1990- talet. Under den sovjetiska eran ansågs geopolitik inte vara riktig forskning och associerades med nazismen. Den sovjetiska armén märkte ändå att de måste arbeta aktivt med geopolitiska problem. Ledaren för det ryska kommunistpartiet Gennadij Ziuganov (partiledare sedan år 1993) har använt geopolitiska argument för att skapa en eurasisk stat som

skulle ha samma gränser som Sovjet hade, för att undvika inflytande från USA och andra västerländska stater. Den eurasiska staten han tänker sig skulle även upprätthålla relationer till Balkanhalvön och arabvärlden. För Ryssland har utvecklandet av geopolitiken varit välkommet, med tanke på det minskade inflytande på världspolitiken som landet har efter Sovjetunionens sönderfall. Ryska geopolitiker beskriver området Eurasien som en separat kulturell värld, med Europa i väst och Asien i öst och söder. Området är integrerat kring geopolitiska och kulturella frågor (Kolossoff & Turovsky 2001).

Enligt Kolossoff och Turovsky (2001) har Ryssland även undvikit att gå samman i en geopolitisk union med turkiska och muslimska länder, därför att det har ansetts vara farligt för det ryska folket. Man har argumenterat för att det kunde leda till att Ryssland upplöses – vilket skulle leda till en förlust av den nationella identiteten. Det här har av forskare tolkats som en isolationistisk princip. De nationalistiska begreppen inom rysk geopolitik formulerades som en reaktion mot landets minskade maktstatus i världen. Under tidigt 1990-tal var det ryska ledarskapets politik grundad på västerländskt geopolitiskt tänkande. Den här politiken var inriktad på förstärkning av förbindelserna med väst till vilket pris som helst. Under 1990-talet uppkom det i Ryssland ett par alternativa geopolitiska modeller och scenarier för landet. När tonvikten läggs på historiska öden och Rysslands framtid, misslyckades många av modellerna att lägga fram ett systematiskt mål för geopolitisk analys av regional och global realpolitik. På grund av detta är det viktigt i det här avseende att studera de geografiska mönstren som kan återfinnas i landets externa kontakter och utrikespolitik.

Länder i den ryska närregionen upplever en närmare diplomatisk interaktion med Ryssland än vad andra länder gör. Den närmaste relationen med ett annat land som Ryssland har är med grannstaten Vitryssland, vars politiska utveckling är nära Rysslands egen. Det bilaterala samarbetsavtalet, som finns länderna emellan, undertecknades i december 1999 och har ratificerats av bägge kamrarna i duman. Den andra nivån av interaktion inkluderar fem länder: Ryssland, Vitryssland, Kazakstan, Kirgizistan och Tadzjikistan. I

mars 1996 undertecknade Ryssland, Vitryssland, Kazakstan och Kirgizistan om födraget gemenskap mellan oberoende republiker, följd av en tullunion. Tadzjikistan anslöt sig till unionen år 1998. Tadzjikistan var politiskt instabilt vid tiden då landet anslöts till unionen, vilket Ryssland drog nytta av. På så vis kunde Ryssland påverka de centralasiatiska länderna och de islamska länderna, varpå till exempel Uzbekistan och Afghanistan – den senare har inte varit en delrepublik i Sovjetunionen – har visat intresse för att gå med i tullunionen (Kolossoff & Turovsky 2001). Andra tidigare sovjetrepubliker har orienterat sig åt ett annat håll. De baltiska länderna har efter Sovjetunionens sönderfall orienterat sig västerut. Länderna har inte heller haft bråttom att etablera några relationer med grannen i öst. Kolossoff och Turovsky (2001) anser att Ryssland har en något bättre relation med Litauen än med Estland och Lettland, främst på grund av att Ryssland är beroende av Litauen i dess kommunikation med den ryska exklaven Kaliningrad vid Östersjön, som ligger mellan Polen och Litauen.

De ryska relationerna med de öst- och centraleuropeiska länderna påverkar till vilken grad dessa länder är västinriktade. Exempel på länder där relationen till Ryssland spelar en roll är Ukraina, Polen, Tjeckien med flera. De flesta av de före detta socialistiska öststaterna har sökt medlemskap i den europeiska unionen EU och militäralliansen NATO. Länderna associerar Ryssland med problem och instabilitet. Ryssland ansträngde sig för att bättra relationerna till västvärlden under den här tiden. Relationerna med väst fick sig en törn när NATO utvidgades österut och arbetade med ett nytt säkerhetssystem för Europa. I Ryssland uppfattades det här som ett bevis för att NATO befann sig i en identitetskris på grund av att unionen miste sin naturliga fiende när Sovjetunionen och Warszawapakten försvann (Kolossoff & Turovsky 2001).

Enligt Morozova (2009) försökte Ryssland få de före detta sovjetiska staterna på sin sida, för att kunna försvara sig mot NATOs expansion österut, men länderna ville inte förena sig med Ryssland. Det här sågs som ett misslyckande med den geopolitik som hade förts. Syftet med den ryska geopolitiken var att återförena de post-sovjetiska områdena med Ryssland.

Lynch (2001) anser att ett exempel på den ryska utrikespolitiken är då den idag de facto självständiga staten Transnistrien förklarade sig självständigt från Moldavien år 1992. Ryssland stödde Transnistriens självständighetsförklaring och har erkänt staten. Det här var Rysslands första militära angrepp utanför sitt egna territorium (Tjetjenien var/är trots allt inom Rysslands gränser, medan Transnistrien de facto är innanför Moldaviens gränser, vid floden Dnestr). USA och västvärlden pressade inte Ryssland att låta bli att blanda sig i förloppet i Transnistrien, utan ryssarna fick agera fritt.

Ett annat exempel är från år 1994 och gäller Rysslands kamp mot NATO i frågan om militäralliansens bombningar av Bosniens huvudstad Sarajevo, som låg i dåvarande Jugoslavien. NATO ville ha ett slut på serbernas massmord av kroater och bosnier som utlösts av att respektive folkgrupp ville ha självständighet från Jugoslavien. NATO hade gett ett ultimatum åt serberna att antingen dra sina trupper från Sarajevo eller så skulle man attackera dem med kraftiga bombningar. Ryssarna stod på serbernas sida i slaget och ville vara med och förhandla fram en lösning på situationen på Balkan. Ryssland har flera gånger kommit på kollisionskurs med NATO. Flera före detta sovjetstater anslöt sig till militäralliansen efter Sovjets sönderfall. Det här uppskattas inte i Ryssland, även om NATOS expansion inte sågs som ett direkt hot mot landet. Vid utvidgningen gjorde NATO klart för Ryssland att landets ekonomiska eller politiska position i relation till västvärlden inte försämras.

Enligt Lynch (2001) publicerade Kreml, den ryska maktens centrum i Moskva, ett dokument som klargjorde den ryska synen på NATOs utvidgning i juli år 1995. Den ryska analysen lyfta fram ryssarnas oro för en eventuell attack från NATO, men varnade för en sovjetisk retorik som skulle äventyra de ryska nationella intressena. Kreml tolkade NATOs utvidgning som ett sätt för militäralliansen att överleva även i en postsovjetisk tid, att hindra en allt för stark tysk makt att sträva efter territoriella expansioner samt att bygga en gemensam västeuropeisk försvars- och säkerhetspolitik. Med de här argumenten såg de ryska

analytikerna NATOs problem som helt legitima. Ryssland strävar efter att ha goda relationer med resten av Europa, eftersom ryssarna inte vill bli lämnade utanför som en konsekvens av NATOs utvidgning. Landet har ett behov av att vara integrerat ekonomiskt, politiskt och strategiskt med västvärlden. Ur en rysk synvinkel skulle det vara optimalt med många svaga militära stater i Östeuropa, men den visionen är inte förenlig med NATO:s strategier (Lynch 2001).

Lynch (2001) anser även att den stora utmaningen för Ryssland är att skydda sin centrala utrikespolitik och säkerhetspolitik, om NATO utvidgas också i framtiden. Ryssland ska inte ta NATOs utvidgning för given. Det är även viktigt för landet att definiera vad deras meningsskiljaktigheter med militäralliansen är; är det en utvidgning österut eller är det en eller flera problematiska relationer med NATO-medlemmar som stör? Den ryska identiteten och de ryska nationella intressena fick sig en törn när Sovjetunionen föll samman och kvar blev endast den ryska federationen. Ryssland har gjort allt för att behålla sin status som en global stormakt, men har haft svårigheter att utveckla sin identitet i ett post-Sovjetiskt perspektiv. Demokratiseringen av det ryska samhället har gått sakta framåt. Den ryska identiteten i internationella sammanhang har präglats av realism, istället för liberalism. Den ryska utrikes- och säkerhetspolitiken är ofta ostrukturerad och icke-sammanhängande, eftersom statliga myndigheter ofta för en personlig politik istället för en politik som tjänar den ryska staten.

Den problematik som den ryska utrikespolitiken har haft under den post-Sovjetiska eran hänger samman med de problem som Ryssland har på hemmaplan. Vad ska uppfattas som ryskt och vad som främmande? Vad har den ryska politiken för agenda efter Sovjets sönderfall? Frågan vad som uppfattas som främmande har varit den svåraste att besvara när en sjättedel av det forna sovjetiska imperiet finns utanför det ryska rikets gränser. Tillsammans formar dessa frågor ovan en del av den dramatik som det ryska riket har upplevt sedan Sovjets sönderfall. Den ryska staten är ändå inte en allmänt ineffektiv statsmakt, som somliga antyder att den är – främst Rysslands- motståndare. Ryssland har varit framgångsrikt inom speciellt två

områden, att bevara statusen som stormakt och att bevaka de ryska intressena i de nya självständiga staterna efter Sovjets sönderfall (Lynch 2001).

3 Metoddiskussion

I det här kapitlet presenterar jag min metod och material för undersökningen. Jag presenterar även olika alternativa forskningsmetoder som kunde lämpa sig för min avhandling och förklarar hur jag har gått tillväga. I avsnittet motiverar jag också mitt val för undersökningen och hur jag har lagt upp undersökningen.

3.1 Metod

Jag vill med min undersökning få svar på *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* För att få ett svar på den forskningsfrågan kan jag använda mig av flera alternativa metoder. Jag har gjort ett metodval för min undersökning, som jag argumenterar för längre fram i undersökningen.

I inledningen av avhandlingen presenterar jag Madeleine Lundins och Charlotta Noltorps avhandling *Tjetjenien – det offrade kriget* (Lundin & Noltorp 2003). De svenska forskarna vid Lunds universitet använder sig av en fallstudie i sin avhandling. Forskarna har samlat sekundärmaterial för avhandlingen och strävar efter att balansera mellan det ryska perspektivet respektive det tjetjenska för att skapa sig en uppfattning om konflikten. Forskarnas val av metod är även relevant för min studie. Jag intresserar mig för de krig som utkämpades under 1990-talet i regionen. I de följande avsnitten kommer jag att diskutera alternativa metoder som jag kunde använda mig av men som jag har valt att utesluta. I diskussionen kommer jag att väga för- och nackdelar med metoderna. De här metoderna är viktiga att lyfta fram för att det ska bli klart hur jag har gått till väga i mina val. I kapitlet diskuterar jag även om källor, det vill säga materialet, som jag

använder mig av i min avhandling och varför jag har valt att använda mig av dessa (Bryman 2002, 42). I kapitlet kommer jag att diskutera val av forskningsmetod, i samband med att jag diskuterar jämförande undersökning och fallstudie respektive kvalitativ textanalys och kvantitativ innehållsanalys. Jag kommer att motivera mina val av metod och material, varefter en diskussion om reliabilitet och validitet följer. Kapitlet avslutas med en sammanfattning.

3.2 Val av forskningsmetod

I det här stycket kommer jag att presentera olika alternativ för hur forskaren kan bygga upp sin undersökning. I min teoridel använder jag mig av faktorerna separatism, eurasianism och geopolitik. Med hjälp av de här faktorerna och den valda forskningsmetoden vill jag besvara forskningsfrågan *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* Jag väljer att ta med de här tre faktorerna till hjälp eftersom jag upplever att de ger den mest tillförlitliga förklaringen till vilken Tjetjenien alltjämt är en del av Ryssland. Jag anser att separatism, eurasianism och geopolitik är de faktorer som jag har mest nytta av för att besvara min forskningsfråga. Tidigare forskare som har gjort en liknande undersökning har likaså använt sig av faktorerna separatism och geopolitik för att besvara sina respektive forskningsfrågor. Mike Bowker använder sig av separatism i sin vetenskapliga artikel *Russia and Chechnya: the issue of secession* (2004) medan Maria Koinova tillämpar faktorn geopolitik i sin artikel *Diasporas and secessionist conflicts: the mobilization of the Armenian, Albanian and Chechen diasporas* (2011), vilket även Olga I. Vendina, Vitaly S. Belozarov och Andrew Gustafson använder sig av i sin artikel *The Wars in Chechnya and Their Effects on Neighbouring Countries*. De här studierna har haft teman som står min undersökning nära. Av den anledningen har jag skäl att utgå ifrån att de faktorer som ansetts betydelsefulla i tidigare nämnda studier, även har det i min. Jag anser det ändå som viktigt att inkludera eurasianismen eftersom ideologin är en viktig del av den ryska geopolitiken. Mer om eurasianismen hittas i teoridelen.

Jag kommer först att presentera vad en jämförande undersökning och en fallstudie är för att därefter behandla kvalitativ textanalys och slutligen kvantitativ innehållsanalys. Det är viktigt att först gå igenom vad en jämförande undersökning och en fallstudie är, eftersom en jämförande undersökning respektive en fallstudie kan utföras både som en kvantitativ respektive kvalitativ undersökning. I det följande kommer jag först att presentera vad en fallstudie är och sedan vad en jämförande undersökning är.

3.2.1 Fallstudie

Enligt Bryman (2018) är en fallstudie en undersökning av ett enda fall. I en fallstudie jämför forskare följaktligen inte flera fall för att besvara forskningsfrågan. Fallstudien har således en tydlig avgränsning i undersökningen. En fallstudie är ett alternativ för min undersökning. Jag är intresserad av undersöka fallet Tjetjenien och varför regionen inte lyckades uppnå självständighet efter Sovjetunionens sönderfall. Min forskningsfråga *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* innehåller även i sig en indikation till en fallstudie. Jag är mer intresserad att undersöka de specifika omständigheterna i fallet Tjetjenien. En fallstudie innefattar ett samhällsfenomen och en kontext. Tjetjenien och regionens strävan efter självständighet är ett samhällsfenomen medan regionens konflikt med Ryssland, regionens geopolitiska betydelse och separatismen utgör kontexten.

Det är viktigt att den utförda undersökningen har en hög reliabilitet och validitet. Reliabilitet innebär att mäta på ett tillförlitligt sätt medan validitet innebär att mäta det som är relevant att mäta i en undersökning. Om jag väljer att endast fokusera på Tjetjenien i min undersökning, kan jag enligt min åsikt besvara min forskningsfråga *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* mer tillförlitligt. Efter Sovjetunionens sönderfall lyckades ett flertal regioner uppnå självständighet, däribland de baltiska länderna Estland, Lettland och

Litauen. Till dessa länders frigörelse från Sovjetunionen anknyter specifika ansträngningar i en grad att en fallstudie som forskningsmetod kan försvaras. Nedan kommer jag att presentera alternativet jämförande undersökning.

3.2.2 Jämförande undersökning

Enligt bland annat Alan Bryman (2018) och Peter Esaiasson m.fl. (2017) handlar en jämförande undersökning om att undersöka två eller flere olika fall. En jämförande undersökning hjälper forskaren att få en bättre förståelse för en företeelse genom att systematiskt jämföra två eller flera fall som är olika varandra.

I en jämförande undersökning vore jag tvungen att jämföra Tjetjenien med en annan liknande region. Den regionen som jag skulle jämföra Tjetjenien med borde finnas geografiskt i Ryssland eller i det forna Sovjetunionen, eftersom regionen således har en liknande historisk kontext. Som tidigare nämnt är separatism, eurasianism och geopolitik de faktorer som jag valt att stödja mig på för att kunna besvara min forskningsfråga. Det finns regioner utanför Ryssland och det forna Sovjetunionen som har en separatistisk färg. Eventuellt kunde jag använda mig av dem i min undersökning. Det skulle trots allt bli problematiskt eftersom dessa regioner lätt kunde ha åtminstone delvis en annan kontext. Regionen kan ha en annan historisk bakgrund, sakna separatistisk färg eller befinna sig utanför det ryska geopolitiska intresseområdet. Om regionen inte finns inom det här intresseområdet, kan den här omständigheten ha betydelsefulla konsekvenser, som skulle påverka mina slutsatser. Vid utförande av en jämförande undersökning skulle jag i själva verket vara tvungen att ändra min målsättning med undersökningen. Jag vill besvara forskningsfrågan *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* En jämförande undersökning skulle ge svar på något annat.

Vid utförande av en jämförande undersökning är det viktigt att den region som jämförs med Tjetjenien har en högst liknande kontext och samhällsfenomen. Det här är viktigt att uppfylla för att undersökningen ska vara valid. Som tidigare nämnt finns det flera regioner vid sidan om Tjetjenien som har strävat efter självständighet från moderlandet, både inom Ryssland och det forna Sovjetunionen. Det ena av de två kraven, det vill säga samhällsfenomenet, skulle vara uppfyllt. Men, en fråga som uppstår är, finns det en region som har samma kontext som Tjetjenien? Den frågan ställer jag mig skeptisk till. Till följande kommer jag att presentera alternativet kvalitativ textanalys.

3.2.3 Kvalitativ textanalys

I det här stycket kommer jag att presentera metod-alternativet kvalitativ textanalys. Med kvalitativ textanalys avses att forskaren med hjälp av sin analys tar fram det väsentliga i textens olika delar. Enligt Esaiasson m.fl. (2017) finns det flera fördelar med att använda den kvalitativa textanalysen framom den kvantitativa innehållsanalysen. Ett skäl är att studiens helhet oftast är något annat än delarna. Vissa delar i texten är alltså viktigare än andra. Det som forskaren söker i texten existerar i flera fall så att säga mellan raderna och således är det viktigt att noggrant undersöka texterna. Därmed krävs det att forskaren använder analytiska verktyg vid utförandet av undersökningen.

Forskare som använder kvalitativa textanalyser söker i första hand processer som skapar mening. I textanalyser förekommer aktörer som agerar mot varandra. Aktörerna agerar enligt den mening som dessa har för eller emot motparten. Ting, aktörer och objekt har ingen given mening utan får en sådan i en social kontext. Bland forskare som använder kvalitativ textanalys är det vanligt att meningen betraktas som social eller intersubjektiv, alltså att en uppfattning kan tolkas på olika sätt av olika personer beroende på deras perspektiv, övertygelse och erfarenhet.

Fördelen med kvalitativ textanalys är att slutprodukten av analysen på ett bättre sätt kan reflektera det faktiska innehållet av framställningen eller av själva texten. Nackdelen är att de kvalitativa bedömningsgrunderna riskerar att bli oklara eller inte tillräckligt definierade. I sådana fall uppfyller forskningsprojekten inte enkla krav, som till exempel intersubjektivitet, eftersom den är beroende av forskarens tolkning och förmåga att förstå helheten snarare än exempelvis statistiska bevis. Den kvalitativa textanalysen behandlar mening i olika former, som till exempel social, föränderlig över tid och rum samt i kontroversiell kontext.

Den kvalitativa textanalysen lämpar sig väl för min undersökning, eftersom fallet Tjetjenien och konflikten i regionen består av olika kontextuella delar. Den kontext som temat anknyter till består av olika delar: ivern av självständighet som somliga tjetjener hyser, medan andra vill leva i fred i regionen, striderna i regionen, den tjetjenska kulturen och folkets historia med mera. Delarna av undersökningen är något annat än dess helhet. Därför är det viktigt att analysera delarna var för sig. Viljan till separation från Ryssland respektive striderna i regionen kommer jag att återkomma till senare i undersökningen.

Som forskare kan jag välja vilka delar av konflikten som jag lyfter fram i större utsträckning och vilka jag väljer att lägga mindre vikt vid. I min undersökning har jag lagt förhållandevis stor betoning på krigen mellan Tjetjenien och Ryssland – eftersom det finns en rad goda skäl att anse kriget vara en central betydelse för min forskningsfrågeställning. Mindre betydelse har jag gett åt tiden före Sovjetunionens sönderfall – det här eftersom den tiden är enligt min uppfattning av mindre betydelse för min undersökning. Det är självklart att forskaren bör göra en tillbakablick för att förstå varför en företeelse är som den är, men kriget mellan Tjetjenien och Ryssland ägde rum efter Sovjetunionens splittring – trots att Tjetjenien deklarerade sin självständighet före unionens sönderfall. Jag har med andra ord grundläggande skäl att lägga större respektive mindre vikt vid olika delar av min undersökning, därför lämpar sig den kvalitativa textanalysen bättre för min undersökning än den nedan presenterade alternativa metoden

kvantitativ innehållsanalys. Jag ämnar i den här undersökningen att förklara varför konflikten har uppstått i regionen och jag vill lyfta fram det som har betydelse i min undersökning. Redan i det här skedet kan sägas att konflikten i Tjetjenien har de facto uppfattats av olika parter på olika vis. Tjetjenerna känner sig illa behandlade av ryssarna medan de tycker att tjetjenerna är islamistiska terrorister. Här kan man även nämna talesättet den enes terrorist den andres frihetskämpe. Flera frihetskämpar är en företeelse som kan tolkas på flera olika sätt.

3.2.4 Kvantitativ innehållsanalys

Kvantitativ innehållsanalys är ett tillvägagångssätt som innebär att forskaren granskar ett antal analysenheter, vilka forskaren behandlar likvärdigt och så att enheterna ges samma vikt. Enligt Esaiasson m.fl. (2017) består begreppet kvantitativ innehållsanalys av två beståndsdelar. Den första delen, *kvantitativ*, betyder att undersökningen baseras på likvärdiga och därmed jämförbara befattningar om flera analysenheter. De här uppgifterna kan uttryckas och analyseras med numeriska värden. Den senare delen av begreppet, *innehållsanalys*, innebär att en undersökning av ett innehåll i någon form har antingen en muntlig, skriftlig eller bildlig framställning.

Enligt Bryman (2001) är kvantitativ forskning ett tillvägagångssätt för insamling av information. Det är sant men oberoende om jag använder mig av en kvalitativ eller en kvantitativ metod samlar jag in information, visserligen med hjälp av olika tillvägagångssätt. Att använda sig av en kvantitativ metod inbjuder till att utföra en jämförande undersökning, eftersom begreppet *kvantitativ* betyder att forskaren använder sig av likvärdiga, jämförbara befattningar. Vid val av kvantitativ innehållsanalys borde jag jämföra Tjetjenien med en annan region. Enligt Esaiasson (2017) används den kvantitativ metoden för att med hjälp av numeriska värden utföra en undersökning. Jag ställer mig skeptisk till att besvara min forskningsfråga *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* med hjälp av numeriska värden.

Den kvantitativa innehållsanalysens främsta kriterium på förenlighet och viktighet är hur många gånger en variabel förekommer eller hur mycket utrymme en variabel får. Inom kvalitativ textanalys behandlas även frågorna om hur många gånger en variabel förekommer och hur mycket utrymme det får i materialet som ett kriterium för variabelns betydelse, men i den senare tillämpas också bedömningsgrunder som inte är kvantitativa. I min avhandling har jag valt att inte tillämpa det kvantitativa alternativet. Jag har endast statistik i form av tabeller i min undersökning och inga figurer. Det här förklarar hur jag operationaliserar min undersökning. Men jag för inte tabell över hur ofta något framkommer i min undersökning, för att med hjälp av det svara på min forskningsfråga.

Att kvantitativ innehållsanalys inte i större grad blir tillämpad i min undersökning, beror på att en innehållsanalys grundar sig på utredningar där tal och siffror har en stor betydelse. I min undersökning använder jag inte mig av siffror och tal förutom när jag skriver ut årtal, såsom 1800-talet. Man kan visserligen göra invändningar att jag samlar information, men den informationen är inte statistisk, utan kvalitativ. Det handlar om en tolkande forskningsansats, inte en numerisk. Frågor som hur ofta förekommande företeelse är ämnar jag inte i större grad diskutera. För att relatera det kvantitativa alternativet till min undersökning finns det visserligen ett flertal exempel när Ryssland med landets regim i spetsen har agerat fientligt mot tjetjenerna. Exempel på det här är förutom de krig som utkämpats mellan parterna har tjetjenerna blivit deporterade till Centralasien under 1930-1950-talen. En uppräknig av ryssarnas agerande mot tjetjenerna är det närmaste som jag använder mig av kvantitativ innehållsanalys i min undersökning. I min undersökning finns inga figurer. Man kunde argumentera för att figurer kunde ge mera tyngd i vissa avseenden för att tydliggöra specifika fenomen eller företeelser – till exempel hur stor andel av tjetjenerna som faktiskt vill ha självständighet. Sådana argument är ändå av mindre vikt för analysen som helhet.

3.3. Val av metod

Syftet med den här avhandlingen är att svara på frågan *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* Jag har valt att utföra min undersökning som en fallstudie och kommer att tillämpa en kvalitativ metod. Min undersökning kommer att vara uppbyggd som en litteraturstudie, mer specifikt en artikelstudie. Att jag använder mig av en fallstudie innebär att jag inte jämför Tjetjenien med en annan region. Jag har valt att lägga konflikten i Tjetjenien i centrum av min undersökning. Den avsedda konflikten är förstas den mellan Ryssland och Tjetjenien, och tjetjenernas kamp för självständighet gentemot Ryssland. Med andra ord kommer jag att lägga fallet framför teorierna.

Det finns argument för att istället använda sig av en jämförande undersökning. Således hade jag utfört en undersökning med Tjetjenien och en annan region. En region som eventuellt lämpar sig för en jämförande undersökning med Tjetjenien är delrepubliken Tatarstan. Regionen är den enda utöver Tjetjenien som efter Sovjetunionen sökte självständighet från Ryssland. Både Tjetjenien och Tatarstan är även muslimskt dominerade och har en minoritet av ryssar. Jag tänker ändå koncentrera mig på Tjetjenien och lämnar Tatarstan utanför min studie, eftersom jag främst är intresserad av Tjetjenien-problematiken och de krig som har bekämpats i regionen under 1990-talet (Triesman 1997, 244). Jag ämnar inte jämföra Tjetjenien med Tatarstan och jag ämnar inte heller jämföra Tjetjenien med en region utanför dagens Ryssland, eller i det forna Sovjetunionen.

I det inledande kapitlet i min undersökning konstaterar jag att förutom i Tjetjenien uppstod våldsamheter även i regionerna Sydossetien, Abchazien och Nagorno-Karabach. De här regionerna ligger utanför dagens Ryssland men var en del av Sovjetunionen. Jag skulle kunna använda dem i min studie för att utföra en jämförande undersökning men jag har valt att inte lägga upp studien på det sättet. Jag ämnar inte jämföra Tjetjenien med en region utanför Ryssland eftersom jag är specifikt intresserad av att

undersöka problematiken mellan Ryssland och Tjetjenien. Om jag skulle jämföra Tjetjenien med en annan region, vore det inte längre fråga om att besvara den valda forskningsfrågan *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* Andra jämförande fall som jag kunde använda mig av är de baltiska länderna. Jag hävdar ändå att de baltiska länder inte har en liknande kontext som Tjetjenien. De baltiska länderna visade visserligen upp, i likhet med Sydossetien, Abchazien och Nagorno-Karabach, en vilja att separera från respektive moderland. Men de baltiska länderna har inte samma geopolitiska betydelse som Tjetjenien. Tidigare forskning tyder inte heller på att en jämförelse med de baltiska ländernas situation skulle ha särskild relevans för min forskningsuppgift. Den uppfattningen har jag fått när jag har sökt efter material för min undersökning. För att hitta relevant material använder jag mig av sökorden, engelska *Chechen Independence* och svenska *Tjetjenien självständighet*.

Tidigare i metoddiskussionen presenterade jag alternativen kvalitativ respektive kvantitativ metod. Esaiasson m.fl. (2012) argumenterar för att använda det kvalitativa tillvägagångssättet när helheten är någonting annat än delarna av den, vilket även jag har diskuterat tidigare i metoddiskussionen. Det är skäl att upprepa det här. I min fallstudie utgör orsakerna varför Tjetjenien inte lyckades bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall delarna av undersökningen medan helheten är att Tjetjenien inte lyckades uppnå självständighet. Orsakerna varför Tjetjenien inte lyckades bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall är många. Dessutom har ryssarna och tjetjenerna framställt olika argument för och/eller emot en tjetjensk självständighet.

Esaiasson m.fl. (2012) lyfter fram att det eftersökta innehållet är så att säga ligger gömt under ytan. Forskaren är således tvungen att lyfta fram budskapet genom intensiv läsning och med hjälp av analytiska verktyg. Argumentet som Esaiasson m.fl. framhäver är relevant för min undersökning. I min forskning är jag tvungen att upprepade gånger analysera vad konflikten mellan Ryssland och Tjetjenien egentligen handlar om. Som tidigare konstaterats har båda parter olika argument för vilka

konsekvenser olika handlingar haft, vilket bidragit till att konflikten befinner sig i det stadiet som den gör. Ifall forskaren inte noggrant analyserar situationen, väger olika argument och provar sig fram, blir resultatet av studien svagt, eftersom det är ytligt och baserat på ensidigt analyserat.

För att ytterligare tydliggöra varför den kvalitativa metoden är bättre lämpad för min avhandling än den kvantitativa motsvarigheten ska jag ännu väga alternativen mot varandra.

I början av avhandlingen ansåg jag att det var ett reellt alternativ att utföra en jämförande undersökning, men valde sedan att göra en fallstudie. Det finns flera faktorer som skiljer Tjetjenien från andra regioner, som gör att jag inte har skäl att utföra en jämförelse. De här orsakerna är att olika regioner präglas på ett säreget sätt av separatism, eurasianism och geopolitik. Min avhandling är uppbyggd kring konflikten mellan Ryssland och Tjetjenien, varför det är viktigt att jag dokumenterar den vilja till separatism som existerar och har existerat i regionen. Etnisk mobilisering är nära kopplat till separatism och jag behandlar det i min teoridel. Etnisk mobilisering sker när en etnisk grupp utgör en stor del av befolkningen i regionen. Därför vore det viktigt att den region som jag eventuellt skulle jämföra med Tjetjenien även hade en liknande demografi som Tjetjenien. Jag anser att det inte finns ett tillräckligt användbart jämförelseobjekt.

Forskare har tidigare försökt jämföra Tjetjenien med en annan region. Ett exempel är, som jag också lyfter fram tidigare, en jämförelse mellan Tatarstan och Tjetjenien. Syftet med jämförelsen har varit att förstå etniska konflikter samt strävan efter självständighet från Ryssland. Forskarna är överens om att det finns likheter mellan delrepublikerna, men skillnaderna var stora. Nämnas kan att i Tatarstan förekom inga strider mellan delrepubliken och Ryssland, medan strider var något som allmänt förekom i konflikten mellan Ryssland och Tjetjenien. Den ryska staten invaderade Tjetjenien medan det ingicks ett bilateralt avtal med Tatarstan. Rysslands agerande i båda fallen varierade och motiverade av geografiska,

demografiska och historiska skäl. Även nationella och internationella faktorer påverkade Rysslands beslut. Bland annat Elizabeth Frombgen (2007) fokuserar på den ryska statens roll i en postkommunistisk miljö med politiskt våld etc. (Frombgen 2007). Frombgen anser att den ryska staten inte kan uteslutas ur en undersökning, vilket jag håller med om. Det är således viktigt för mig att inkludera den ryska staten i min undersökning, men jag väljer ändå att avstå från att utföra en jämförelse med en annan region i min undersökning eftersom skillnaderna är större än likheterna mellan Tjetjenien och andra regioner, som i så fall kunde tänkas som jämförande objekt.

Flera tidigare undersökningar om Tjetjeniens strävan efter självständighet har utförts. Tidigare i det här kapitlet presenterade jag Mike Bowkers vetenskapliga artikel *Russia and Chechnya: the issue of secession* (2004). Bowker använder sig av en fallstudie i sin undersökning. Andra författare som använder sig av en fallstudie för att förklara Tjetjeniens strävan till självständighet är Madeleine Lundin och Charlotta Noltorp (2004) i deras avhandling *Tjetjenien - det offrade kriget. En studie om svårigheterna att finna en politisk lösning på konflikten i Tjetjenien*, medan Maria Koinova använder sig av en jämförande undersökning i sin avhandling *Diasporas and secessionist conflicts: the mobilization of the Armenian, Albanian and Chechen diasporas* (2011). Således har det utförts undersökningar både som en fallstudier och som en jämförande undersökningar. Till näst kommer jag att presentera mitt val av material. Av skäl som jag nämnde ovan har jag valt att utföra en undersökningen som en fallstudie.

3.4 Val av material

Jag kommer i det här stycket att presentera det material som jag har använt mig av i min undersökning och förklara varför de här valen av material är relevanta för min undersökning. Som tidigare framkommit är mitt syfte att besvara frågan *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* Materialet som jag använt mig av måste således hjälpa

mig att besvara forskningsfrågan. Det är därmed självklart att mitt material måste handla om Tjetjenien, men allt material om regionen är inte relevant. I min teoridel har jag hävt att faktorerna separatism, eurasianism och geopolitik kan förklara Tjetjeniens strävan efter självständighet. Eurasianismen och geopolitiken går delvis in i varandra, men jag behandlar dem som två olika ämnen. Material som inte tangerar något av de tre faktorerna, trots att det behandlar Tjetjenien, saknar relevans för min undersökning. När jag vid sökning av material använder mig av sökorden *Chechen Independence* och *Tjetjenien självständighet* kommer det fram källor som tangerar uppbyggandet av fred i Tjetjenien och olika grenar inom islam samt religionens närvaro i regionen. De här materialen är inte av mindre intresse för min undersökning eftersom jag inte har religion eller fred som fokusområde.

Det material som jag har använt mig av i min undersökning är så kallat kvalitativt sekundärmaterial. Som tidigare nämnts i kapitlet har det tidigare gjorts ett flertal studier kring Tjetjeniens strävan efter självständighet. Tidsperioden som materialet behandlar sträcker sig mellan åren 1993-2008. Nedan kommer jag att presentera material som jag har använt mig av.

Mike Browkers avhandling *Russia and Chechnya: the issue of secession* (2004) är bland annat av intresse för min avhandling. Han skildrar i sin avhandling Tjetjeniens svårigheter att bli självständigt från Ryssland. Enligt Browker hade Tjetjenien goda orsaker till att förklara sig självständigt från Ryssland men att Jeltsin hade också orsak att hindra regionen från att bli självständig. Bowkers artikel baserar sig på en fallstudie och tangerar separatism, vilket jag haft användning för i min avhandling.

Madeleine Lundin och Charlotta Noltorp (2004) skildrar i sin gemensamma avhandling *Tjetjenien - det offrade kriget. En studie om svårigheterna att finna en politisk lösning på konflikten i Tjetjenien*, de krig som har ägt rum i Tjetjenien. Enligt Lundin och Noltorp kan den tjetjenska befolkningen delas in i två läger, dels civilbefolkningen som vill leva i fredstillstånd, dels de islamistiska grupperna som driver en kamp för självständighet. Ryssland vill

inte ge självständighet åt regionen och författarna anser att situationen är låst. Lundin och Noltorp använder sig av en fallstudie i sin undersökning och tangerar separatism.

Olga I. Vendina, Vitaly S. Belozarov och Andrew Gustafson skriver i sin artikel *The Wars in Chechnya and Their Effects on Neighbouring Countries* om de demografiska konsekvenserna av konflikterna i Tjetjenien. Författarna använder sig av en jämförande undersökning i vilken de jämför demografiska konsekvenser i Tjetjenien respektive andra regioner i Norra Kaukasus. Författarna besvarar tre olika frågor i sin undersökning: betydelsen av ekonomisk aktivitet i Tjetjenien, om en minskande etnisk rysk sammansättning i regionerna och slutligen om regionerna kommer att återfå ett närmare politiskt och administrativt band, som regionerna hade under Sovjetunionens existens? I artikeln tangeras separatism och geopolitik.

Maria Koinova skriver i sin artikel *Diasporas and secessionist conflicts: the mobilization of the Armenian, Albanian and Chechen diasporas* (2011) om vilken effekt diasporan har på separatistiska konflikter. En diaspora kan beskrivas som ett område utanför moderlandet, i vilket det bor många personer som härstammar därifrån. Koinova fokuserar på konflikterna i tre diasporer: Albanien, Armenien och Tjetjenien. De konflikter som behandlas i artikeln förekommer i Kosovo, Karabakh och Tjetjenien under 1990-talet. Författaren strävar till att utreda varför en diaspora påverkar de här konflikterna. Undersökningen är utförd som en jämförande studie och den tangerar separatism och geopolitik.

Härnäst finns en tabell som visar hur jag operationaliserar min undersökning. I tabellen nämns vilka faktorer som jag har fäst särskild vikt vid, en teoretisk definition på varför faktorerna är aktuella för undersökningen och en operationalisering på faktorerna, det vill säga en förklaring hur jag går till väga för att utreda inverkan av separatism, eurasianism och geopolitik. I nästa stycke kommer jag att diskutera reliabilitet och validitet.

Tabell 2. Operationalisering av undersökningen

Källa	Teoretisk definition	Operationalisering
Separatism	Befolkningen i Tjetjenien består till största delen av tjetjener. Eftersom tjetjenerna är i majoritetet i regionen vill de bryta sig ut från Ryssland och bilda en egen stat.	Vill tjetjenerna leva under rysk ledning eller vill de separera från landet?
Eurasianism	Det eurasiska hjärtlandet förenar Europa och Asien. Enligt ideologin är det viktigt att kontrollera det här området, var kontinenterna möts.	Kan eurasianismen förklara varför Ryssland inte vill ge Tjetjenien självständighet?
Geopolitik	För den ryska geopolitiken är det viktigt att förstå samhällen som inte är typiskt ryska. Tjetjenien är ett sådant samhälle.	Kan den ryska geopolitiken förklara varför Ryssland inte vill ge Tjetjenien självständighet?

3.5 Reliabilitet och validitet

I det här stycket diskuterar jag begreppen reliabilitet och validitet. Termen reliabilitet är ett koncept som utvärderas och förekommer i både kvantitativ och kvalitativ forskning. När syftet är att genom olika metoder kunna presentera information om ett visst tema, då är kvalitén på studien av central betydelse. Golafshani (2003, 601) påpekar att en undersökning av god kvalitet kan hjälpa läsarna att förstå en situation som annars skulle vara svår att tolka (Golafshani 2003). Reliabiliteten beskriver en undersöknings tillförlitlighet. Låg reliabilitet uppstår om forskaren gör slarvfel under materialinsamlingen eller bearbetningen av materialet. Exempel på slarvfel är om författaren har tagit med material som inte kan användas i undersökningen. Till en förhöjd reliabilitet kan enligt Esaiasson bidra till

exempel den ansträngningen att forskaren undviker slumpmässiga antaganden i sin forskning (Esaiasson 2012, 64). Det här är hänsyn som jag strävat till att beakta i min undersökning.

Men jag beaktar också såväl tidigare forskning om Tjetjenien och regionens strävan efter självständighet, särskilt fallstudier, som annat relevant material. På det sättet har jag försökt ge min undersökning en hög grad av tillit. De faktorer som jag vill inkludera i min undersökning, separatism, eurasianism och geopolitik har även använts i tidigare forskning för att förklara antingen varför Tjetjenien strävar efter självständighet eller varför Ryssland motsätter sig en självständighet?

Förutom reliabilitet ska också validitet mätas. Det handlar om mätningarnas relevans. Mäter forskaren verkligen det som hen säger sig vilja mäta? Enligt Esaiasson med flera kan validitet garanteras på tre olika sätt genom att säkerställa: *1) överensstämmelse mellan teoretisk definition och operationell indikator, 2) frånvaro av systematiska fel samt 3) att teoriramen mäter det som den faktiskt är avsedd att mäta.* Esaiasson med flera anser att alla definitionerna för validitet skiljer sig. De två liknande definitionerna 1 och 2 benämns *begreppsvaliditet* medan definition 3 benämns resultatvaliditet. God begreppsvaliditet tillsammans med hög reliabilitet ger god resultatvaliditet. Med andra ord utesluts systematiska och osystematiska fel frånvarande, vilket innebär att forskaren kan analysera det relevanta för studien på ett relevant sätt (Esaiasson m.fl. 2012, 58).

Det tredje sättet att granska validitet, kravet att min teori ska mäta det som faktiskt är avsett att mätas lämpar sig bäst för i min avhandling. Min teoriram består av teorier kring separatism, eurasianism och geopolitik. Min uppfattning är att de här faktorerna gör det möjligt för mig att besvara min forskningsfråga *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* De här faktorerna är relevanta för min undersökning för att det ska vara möjligt att förstå Tjetjeniens strävan efter självständighet från Ryssland. Tidigare forskning har med hjälp av dessa faktorer bidragit till förståelse för varför Tjetjeniens strävan efter självständighet eller varför

Ryssland motsätter sig en tjetjensk självständighet, därför har jag anledning att utgå ifrån att nämnda faktorer har hög relevans även när det gäller min avhandling.

Man skulle kunna argumentera för att flera faktorer borde inkluderas i undersökningen. Religion är en sådan faktor, eftersom religionen i Tjetjenien är en annan än den som förekommer i största delen av Ryssland. I Tjetjenien är islam huvudreligionen medan Ryssland i allmänhet domineras av rysk-ortodoxa kristendom. Jag bedömer ändå att religionens betydelse är sekundär när det gäller att förklara varför Tjetjenien vill bli självständigt från Ryssland, därför har jag valt att lägga mindre fokus på den frågan.

Enligt Esaiasson m.fl. är validitet kanske det mest centrala problemet för den empiriska samhällsvetenskapen. Problem kring validitet utgör en nödvändig konsekvens av att forskningen sker både på ett teoretiskt och på ett operationellt plan. För att förklara hur jag operationaliserar min undersökning har jag använt mig av en tabell i stycket 3.3 (Val av material). Forskningens frågor framställs på en teoretisk nivå medan den empiriska undersökningen anknyter till den operationella nivån. Frågorna i undersökningen bör relatera till det som konkret undersöks i studien.

Enligt Gustavsson och Badersten (2014) tar den empiriska samhällsvetenskapen sin utgångspunkt i erfarenheter och är inriktad på att beskriva, förklara och att förstå politiska förhållanden i den konkreta världen. Forskaren ställer sig frågor om hur saker och ting är (Gustavsson & Badersten 2014, 18). I min avhandling är det centrala att förklara varför det ena lett till det andra när det gäller Tjetjeniens strävan efter självständighet. För att förklara Tjetjeniens strävan efter självständighet lämpar sig enligt min uppfattning fallstudie med en kvalitativ metod. Syfte med min avhandling är alltså att besvara frågan *varför Tjetjenien inte lyckades bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* I min undersökning är det således centralt att förklara hur saker och ting är i den aktuella regionen.

Att Tjetjenien och Ryssland drabbade samman i krig, i samband med vilket den tidigare hade ett uttryckt mål att bli självständigt från Ryssland, berodde inte på en enskild orsak – utan på flera. Att konflikten mellan Tjetjenien och Ryssland berodde på flera orsaker kunde en kvantitativ metod eventuellt också lämpa sig för undersökningen. En kvantitativ metod handlar om hur ofta en företeelse framkommer i ett undersökt material. Ett försök att förklara *varför Tjetjenien inte lyckades bli självständigt efter Sovjetunionens fall?* med hjälp av en kvantitativ metod eventuellt också blir trots allt komplicerat. Vilka faktorer ska jag anse vara relevanta för den undersökningen? Antalet konflikter mellan parterna? Jag har valt att tillämpa en kvalitativ metod istället för en kvantitativ metod för att besvara min forskningsfråga, eftersom jag upplever att slutresultatet därigenom blir bättre med beaktande av såväl kraven på reliabilitet och validitet. En annan aspekt som gör att min avhandling har hög relevans är att andra forskare som har undersökt Tjetjeniens självständighetssträvan har haft samma upplägg som jag, alltså använt sig av en kvalitativ metod. Information om tidigare forskning om Tjetjenien och regionens strävan efter självständighet finns i stycke 3.3 Val av material.

Vid en kritisk granskning av frågan huruvida jag beaktar relevant material i studien för att få svar på undersökningens frågor, kan det enligt mitt tycke konstateras att materialet som jag använder mig av i min studie är relevant. I det följande kommer jag att presentera min sammanfattning av metoddiskussionen.

3.6 Sammanfattning av metoddiskussion

I det här kapitlet har jag presenterat min metod, material och vilket tillvägagångssätt som jag använder mig av i min avhandling. I avsnittet 3.1 diskuterar jag allmänt om metod. Jag öppnar upp vad min avhandling handlar om och vilken forskningsfråga jag vill besvara. I följande avsnitt 3.2 diskuterar jag alternativa metodval och hur de påverkar undersökningens struktur. Jag behandlar olika tillvägagångssätt för forskningen. Inledningsvis

presenteras alternativet fallstudie, sedan jämförande studie. Efter det följer en genomgång av kvalitativ textanalys respektive kvantitativ innehållsanalys. Vid diskussionen kring kvalitativ textanalys respektive kvantitativ innehållsanalys behandlar jag både för- och nackdelar med de olika uppläggen. Slutligen diskuterar jag mitt val av metod och varför jag väljer den kvalitativa textanalysen framom den kvantitativa innehållsanalysen. I avsnittet 3.3 presenterar jag mitt val av metod medan jag presenterar mitt material i avsnitt 3.4 Det material som jag använder mig av handlar explicit om Tjetjenien. Bland alla sökresultat som jag hittade valde jag de resultat som tydligast tangerade krigen i Tjetjenien och regionens strävan efter självständighet. I avsnittet 3.5 diskuterar jag reliabilitet och validitet. Både reliabilitet och validitet är viktiga funktioner i en undersökning som säkerställer att forskaren verkligen undersöker den definierade forskningsfrågan i avhandlingen. I stycket diskuterar jag varför begreppen är viktiga för avhandlingen och hur forskaren uppnår hög validitet samt vilka risker som kan medföra sänkt validitet. Jag motiverar mina val i min undersökning och diskuterar hur en undersökning uppnår en hög respektive låg validitet.

4. Resultat

I det här kapitlet presenterar jag mitt resultat för den här undersökningen. Som tidigare nämnt utför jag i avhandlingen en litteraturstudie, även benämnt som artikelstudie. Jag har använt mig av Google Scholar för att söka fram litteratur som stöder de teorier jag tidigare presenterat. I det här kapitlet finns relevant litteratur uppförd i tabell 3. I litteraturgenomgången för jag fram hur mina källor stöder de faktorer som jag använder mig av i min teori, avseende separatism, geopolitik och eurasianism.

Jag börjar kapitlet med en presentation av Tjetjenien för att sedan gå över till en redogörelse för separatismen i Sovjetunionen och Ryssland. I slutet av kapitlet presenteras Tjetjenienkrigen. Till slut besvarar jag min forskningsfråga *varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall?*

I stycket 4.2 beskriver jag separatism i Ryssland och Sovjetunionen. Jag gör även en tillbakablick i tiden för att belysa varför ryssarna och tjetjenerna har den dåliga relation de har idag. Syftet är att se något längre bakåt i tid än enbart till Sovjetunionens fall, fastän avhandlingens syfte är att behandla händelserna i delrepubliken efter Sovjetunionens sönderfall på 1990- talet. För att få klarhet varför folkgrupperna har den dåliga relationen de har idag är det nödvändigt att ha en givetvis längre tillbakablick. Relationerna ryssarna och tjetjenerna emellan sträcker sig längre bakåt än till 1990-talets början.

Tabell 3. Teoretiska faktorer och källor som stöder faktorernas relevans för händelseutvecklingen i Tjetjenien och Rysslands agerande.

Separatism	Geopolitik	Eurasianism
Matthew Janeczko: <i>Faced with death, even a mouse bites: Social and religious motivations behind terrorism in Chechnya</i> (2014)	Ronald Suny: <i>The Revenge of the Past; Nationalism, Revolution and the Collapse of the Soviet Union</i> (1993)	Chaim Shinar: <i>Chechens: Freedom Fighters or Terrorists?</i> (2019)
Aurelie Campana: <i>The Effects of War on the Chechen National Identity Construction</i> (2006)	Robert Seely: <i>Russo-Chechen Conflict 1800-2000; A Deadly Embrace</i> (2001)	
Cerwyn Moore & Paul Tumelty: <i>Assessing Unholy Alliances in Chechnya: From Communism and Nationalism to Islamism and Salafism</i> . (2012)		

I tabellen presenteras vilka källor som kan anses stödja mina teorier. Man kan notera att de flesta källorna stöder påståendet att separatism har varit en drivande faktor för Tjetjeniens vilja att lösgöra sig från Ryssland. Geopolitik har även varit en betydande faktor medan eurasianismen till skillnad har haft en mindre betydelse för Tjetjeniens vilja att bli självständigt. Detsamma gäller Rysslands ambitioner att hålla regionen inom sitt territorium.

4.1 Historisk översikt

4.1.1 Vad är Tjetjenien?

Tjetjenien är en delrepublik i södra Ryssland som har ungefär 1,3 miljoner invånare (Karlsson 2016). Delrepubliken gränsar till den självständiga republiken Georgien i söder, den ryska delrepubliken Dagestan i öster och nordöst, de ryska delrepublikerna Ingusjien och Nordossetien i väst samt den ryska regionen Stavropol kraj i norr (kraj är det ryska ordet för region). Tjetjenien ligger i den norra delen av bergskedjan Kaukasus i gränsregionen mellan Europa och Asien. I Tjetjenien är islam den dominerande religionen, medan den rysk ortodoxa kristendomen är den vanligaste religionen i Ryssland. Som ledare för delrepubliken fungerar för tillfället Ramzan Kadyrov som hör till partiet Enade Ryssland, vilket också Vladimir Putin gör (Russell 2008). Befolkningen består till största delen av tjetjener medan ryssar och andra etniska grupper utgör små minoriteter. I Tjetjenien har två krig utkämpats på 1990-talet, vilka analyseras i den här undersökningen.

4.1.2 Ryssland och Tjetjenien

Ryssland har (och Sovjet har och hade) länge fört en imperialistisk politik i Kaukasus. Ryssland införde den här politiken i mitten av 1700-talet (Lundin och Noltorp 2005). Syftet med den här politiken har varit att hålla kontroll över ett flertal små rebellgrupper, som verkar i de kaukasiska bergsområdena. Striderna har i flera fall slutat med rysk seger som bidragit till en massiv utflyttning av befolkningen från de områden som ryssarna erövrade (Seely 2001).

Efter andra världskriget ritade ryssarna upp kartor för hur de olika sovjetstaterna geografiskt skulle se ut. Ett exempel på rysk påverkan i det här avseende är Ukraina. När den ukrainska sovjetstatens gränser skulle ritas upp, drog man medvetet gränserna så att en stor ryskspråkig befolkning blev

innanför dess gränser. När Ukraina blev en självständigt stat, efter Sovjets sönderfall, hade landet följaktligen en stor ryskspråkig befolkning i öst, vilket har påverkat landets politiska stabilitet därefter. I Tjetjenien å sin sida flyttades gränsen norrut, så att en stor ryskspråkig befolkning kom att ingå i den ”känsliga” regionen. Men i Estland flyttade en stor mängd ryssar in till regionen istället för att gränserna ritades om. Det här var en taktik för att russifiera områdena (Seely 2001).

Även Gammer (2005) skriver i sin bok *The road not taken: Dagestan and Chechnen independence* att när den dagestanska delrepubliken (öster om Tjetjenien) skapades av Sovjet, drogs gränserna så att även andra etniska grupper kom att ingå i delrepubliken.

Robert Seely skriver i sin bok *Russo-Chechen Conflict, 1800-2000: A Deadly Embrace* (2001) att Tjetjenien är en mytomspunnen region i Ryssland och att ryssarna började erövra Tjetjenien i början av 1800-talet. Striderna mellan ryssarna och tjetjenerna kom att handla om vem som skulle få kontroll över bergen i regionen. Krigen i Kaukasus har varit ett framträdande tema i den ryska kulturen, i vilken tjetjenerna har stått som en symbol för de kaukasiska bergsfolken som strider för självständighet från Ryssland. I striderna mellan ryssarna och tjetjenerna trädde 1800- talets främsta gerillaledare fram, Imam Shamil. Gerillaledaren mobiliserade de nordkaukasiska folken mot den kolonisering som Ryssland förde i området. Shamil blev slutligen tillfångatagen av ryska styrkor och motståndet mot ryssarna avtog (Shinar 2019 och Seely 2001).

Shinar (2019) och Seely (2001) för också fram att Ryssland erövrade Tjetjenien för första gången på 1800- talet, men att det tog flera årtionden för de ryska trupperna att slutligen besegra dem. Tjetjenerna var de mest envisa krigare som slogs mot rysk imperialism. När det ryska greppet om Tjetjenien har avtagit, till exempel under tiden efter Sovjetunionens fall, har tjetjenerna gjort motstånd mot ryssarna. När Ryssland hade erövrat norra Kaukasus flyttade över en halv miljon människor från sina hemtrakter i

området istället för att underkasta sig den ryska staten. Den största delen av dem emigrerade till dagens Turkiet.

Härnäst diskuterar jag de krig som Tjetjenien har utkämpade mot Ryssland i strävan efter självständighet på 1990-talet. När Sovjetunionen föll uppstod flera konflikter med regioner som strävade efter att bli självständiga. Tjetjenien utropade självständighet i oktober 1991, men Moskva accepterade inte en tjetjensk frigörelse från Ryssland. Dzjochar Dudajev, den första ledaren i Tjetjenien efter Sovjets sönderfall, förde en mycket anti-rysk retorik under sin tid som tjetjensk ledare. Man får anta att den här retoriken påverkade Boris Jeltsin, eftersom han slutligen beslöt om krigshandlingar mot Tjetjenien. Det dröjde ändå ett par år innan Jeltsin verkställde beslutet om anfall mot delrepubliken. Innan attacken var han tvungen att tysta den ryska politiska opposition hösten 1993 och få tillstånd av Duman, det ryska parlamentet, att anfälla Tjetjenien. Dudajev var i viss mån ifrågasatt som Tjetjeniens president bland vissa grupper inom den tjetjenska befolkningen, men hans popularitet var särskilt hög hos de yngre tjetjenerna. Själva idén om självständighet fick politiskt stöd först när Moskva beslöt att utföra en ekonomisk blockad gentemot Tjetjenien (Cornell 2003).

Dzjochar Dudajev var före sin tid som president aktiv inom den ryska militären. Gammer (2002) skriver att Dudajev var den första tjetjenen som kom att utnämnas till general i det sovjetiska luftvapnet. I slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet förhindrade han bland annat sovjetiska styrkor från att attackera estniska nationalister som krävde frihet från Sovjet (Gammer 2002).

År 1991 blev ett händelserikt år för honom. I mars valdes han till ledare för den tjetjenska folkkongressen, i maj samma år avgick han från sin tjänst vid det sovjetiska luftvapnet och i oktober vann han det tjetjenska presidentvalet. Dudajev ledde kampen för en tjetjensk självständighet. Den tjetjenska folkkongressen beslöt i december 1995 att förlänga Dudajevs mandat som president, tills fullständiga demokratiska samhällsinstitutioner

upprättats och internationellt övervakade val kunde hållas. Enligt Campana (2006) ansåg många i det tjetjenska samhället att moderniseringen var ett hot, speciellt de som levde i bergen i den södra delen av regionen. Det här innebar en betydande splittring mellan de tjetjener som ville ha självständighet och de som var nöjda med autonomi. De tjetjenska ledarna har sedan år 1994 försökt samla en större grupp som alla delar islamistiska värderingar (Campana 2006).

Det ledde till en större konkurrens om vem som skulle bli Tjetjeniens ledare. Den här konkurrensen skapade en ny splittring som försvagade den tjetjenska nationalistiska rörelsen. Campana (2006) skriver även att det har funnits händelser och faktorer som har förenat tjetjenerna. I slutet av 1980-talet var den tjetjenska nationalismen delad. Somliga tjetjener hade starkt influerats av den sovjetiska kulturen och var sekulariserade medan andra tjetjener hade hållit fast vid den egna kulturen och religionen. Tjetjenerna kan sägas ha ett långt kollektivt minne när det gäller över hur de har behandlats av Ryssland/Sovjet (Campana 2006).

Krigen mot Ryssland under 1820-talet, protesterna mot Sovjet under 1920- och 1930-talen och massdeporteringen till Centralasien under åren 1930 – 1950 är enligt många tjetjener traumatiska händelser. När tjetjenerna sedan återvände till sitt ”hemland” upptäckte de ofta att deras hus och områden var ockuperade av ryssar. De här minnena har samtidigt bidragit till en ny sammanhållning hos tjetjenerna (Campana 2006). De separatistvilliga i Tjetjenien betonade i början av 1990-talet att det var av yttersta vikt att regionen lösgjorde sig från Ryssland för att tjetjenerna skulle kunna överleva som folk. Separatisterna argumenterade för att ända sedan Tsarrysslands begynnelse har tjetjenerna varit offer för ett avsiktligt folk mord (Dunlop 1998). Ryssland har enligt dem för avsikt att ekonomiskt, politiskt och fysiskt omintetgöra den tjetjenska befolkningen och gripa deras territorium (Campana 2006).

När tjetjenerna, och även ingusjierna, återvände från Centralasien till deras hemregioner i norra Kaukasus var det svårt för de ifrågavarande folkslagen

att skapa ett liv i samråd med de inflyttade ryssarna (Dunlop 1998). Tjetjenerna välkomnades verkligen inte av ryssarna till Groznyj och andra städer i delrepubliken. Centralregeringen i Moskva lät tjetjenerna inte heller att flytta tillbaka till de städer som deras släkter kommit ifrån. Istället skapades så kallade *sovchos*, jordbrukskollektiv med fabriker till vilka tjetjenerna skickades för att arbeta. Arbetsförhållandena var ofta undermåliga. Ryssarnas ambition var att hålla tjetjenerna borta från bergen i de södra delarna i delrepubliken, eftersom bergen hade i århundraden fungerat som en borg för det tjetjenska folket, där de kunde gömma sig för ryssarna och organiserade sitt motstånd (Dunlop 1998).

De viktigaste argumenten som ryssarna framförde mot en tjetjensk självständighet var, enligt Gammer (2005), följande:

- 1) Den tjetjensk-ingusjiska sovjetiska delrepubliken som ingick i den rysk-sovjetiska delrepubliken saknade bestämmanderätt att stödja sig på när det gällde att förklara sig självständigt. Med den motiveringen ansåg man från ryskt håll att den tjetjenska självständighetsförklaringen var illegitim.
- 2) Den tjetjensk-ingusjiska delrepubliken skapades av Sovjetunionen. Enligt den ryska synen fanns det ingen statsbildning i Tjetjenien före den tjetjensk-ingusjiska delrepubliken uppstod.
- 3) Enligt ryssarna var Tjetjenien en historisk stat. Den tjetjenska staten skapades inte av tjetjenerna själva utan av Sovjet, som gav dem tillåtelse att bo där. Det här argumentet bygger på en typisk kolonialistisk inställning.
- 4) Från ryskt håll påstods att ryssarna lärde tjetjenerna, precis som alla andra folk i Kaukasus, vad civilisation innebar. Ryssarna ville att tjetjenerna skulle ändra sina värderingar. Tjetjenien har upplevt sjuttio år av sovjetiskt styre och före det sextio år av tsarvälde. Tjetjenerna blev under den här tiden i viss mån sovjetiserade men i klart lägre grad än andra folkslag i Ryssland.

5) Sovjetunionen förenar en mängd olika etniska folk, som så att säga leds av sin "äldre broder", det ryska folket. De olika etniska folken kom att ha kontakt med ryssarna och, enligt den ryska opinionen, kom de en efter en att anslutas till det ryska riket frivilligt. Motståndet mot Tsarrysland och Sovjetunionen förekom endast hos ett fåtal revolutionärer och kriminella individer, som agerade efter egna intressen.

6) En oberoende tjetjensk stat skulle inte kunna upprätthålla sig själv.

Tjetjenerna har å sin sida på motsvarande sätt förklarar argument mot ryskt styre, argument för en självständighet. Grammer (2005) listar de viktigaste argumenten:

1) Tjetjenerna härstammar från anrika kungadömen som Mitanni och Urartu (dessa forna riken låg i dagens östra Turkiet och norra Syrien) och är ett av de folk som genom historien kommit att forma Mellanöstern. Sedan antikens tid har tjetjenerna varit i kontakt med andra etniska grupper och påverkat sin omgivning. De sovjetiska argumenten uppfattas alltså här som omvända; tjetjenerna som etnisk grupp har existerat längre än ryssarna och tjetjenerna har civiliserat ryssarna.

2) Tjetjenerna har bott på samma område sedan 400 - talet f.Kr. De norra distrikten som hörde till det historiska Tjetjenien, som bebos av ryssar idag, var i tjetjensk kontroll ända till 1700-talet, när ryssarna påbörjade sin kolonisering.

3) Tjetjenerna har upprätthållit diverse stater alltsedan medeltiden, som hade starka kontakter till bland annat Georgien. Före ryssarnas intåg fanns ett demokratiskt Tjetjenien och landet förenade sig med andra islamska regioner för att stå emot Ryssland.

4) Tjetjenerna förliknar sig ofta på ett romantiskt sätt med vargar, främst för att en varg ingick i symbolen för den gemensamma staten för tjetjener och

ingusjier (Ichkeria). I likhet med vargen är tjetjenerna frihetsälskande och vilda samt lojala mot sitt folk och redo att kämpa för det. Uppfattningen är att de hellre skulle dö än fly i strid. Man ville ge bilden av att tjetjenerna aldrig har varit rädda för att ta sig an större och starkare motståndare. Under historiens gång har de stridit mot perser, turkar, araber, mongoler och ryssar för att få sin frihet.

5) De ryska erövringarna hade koloniala och aggressiva förtecken. Ryssarna tvingade tjetjenerna bort från sina mest bördiga marker och deras mål med erövringarna var att utplåna den tjetjenska identiteten.

4.1.3 Det första Tjetjenienkriget

Den 11 december 1994 anföll Ryssland Tjetjenien. Striderna i det här slaget har fått namnet ”det första Tjetjenienkriget”. Ryssland ville skapa ordning och reda i sitt rike efter ett par år av instabilitet och konflikter. I Tjetjenien mötte ryssarna ändå hårt motstånd av de ideologiskt drivna tjetjener. Jeltsin hoppades att kriget skulle vara snabbt vunnet, men istället misslyckades man i försöket att kuva tjetjenerna (Lundin & Noltorp 2004). Ryssarna trodde att den tjetjenska armén skulle vara lätt besegrad. Istället blev det ett längre krig än vad ryssarna tänkte sig. Ryssland hade dessutom förberett sig dåligt för kriget. Det tog två månader för den ryska armén att erövra delrepublikens huvudstad Groznyj vilket fodrade bland annat massiva luftvärnsattacker. Men tjetjenerna hade ännu inte gett upp. De svarade med starkt motstånd och brutala gerilla-attacker (Lundin & Noltorp 2004). I augusti 1996 lyckades tjetjenerna återta tre större städer i delrepubliken, en av dem Groznyj, under tre dagar. Ryssarna hade å sin sida lyckats eliminera den tjetjenske ledaren Dudajev tidigare under året, men för Kreml blev kriget en stor förlust. Kriget i Tjetjenien blev mycket dyrare för Ryssland än vad kriget i Afghanistan blev för Sovjet, som utkämpades ungefär tio år tidigare. I Sovjets krig i Afghanistan dog 2 500 soldater år 1984, vilket var det största antalet stupade soldater under ett år i kriget. I Tjetjenien hade

dödstalet för soldater överstigit 2 500 redan efter ett par månader (Cornell 2003).

Rysslands mål med attackerna i Tjetjenien under det första kriget var att inrätta en ryssvänlig regering i delrepubliken för att skapa stabilitet i regionen. Men istället drog ryssarna sig tillbaka från Tjetjenien efter två år av strider. Under den tiden hade 6000 soldater stupat. Ryssland hade misslyckats beträffande målsättningen med intrånget i Tjetjenien (Cassidy 2003). Förlusten i det första Tjetjenienkriget (samt Sovjets misslyckande i Afghanistan) bevisade att ryssarna inte längre kunde agera på ett sätt som de tidigare i historien hade. Ryssarna kunde inte på egen hand erövra ett nytt område, utan de var allt mer tvungna att finna allierade som kunde hjälpa dem att segra över fiender av det här slaget. Ryssland blev efter förlusten i Tjetjenien tvungen att utveckla fungerande politiska strategier, snarare än att förlita sig på sin militära styrka (Seely 2001).

4.1.4 Perioden mellan krigen

Mark Kramer behandlar i sin bok *The Perils of Counterinsurgency: Russia's War in Chechnya (2004-2005)* den fred som slöts i Dagestan i augusti 1996 efter det första kriget mellan Tjetjenien och Ryssland. Freden medförde att Tjetjenien fick en treårsperiod av långtgående autonomi. Avsikten var att alla ärenden i fredsfördraget skulle vara avklarade till år 2001. Det lyckades inte (Kramer 2004-2005). För Ryssland var det en prestigeförlust att inte kunna besegra den tjetjenska armén, som till storleken var mycket mindre än den ryska motsvarigheten. Boris Jeltsin var tvungen att ingå fred med tjetjenerna för att kunna vinna presidentvalet år 1996. Freden som Ryssland slöt med tjetjenerna gav de senare de facto självständighet (Dannreuther & March 2008). Rysslands förlust i det första kriget var en påminnelse för dem om att den mäktige Sovjetunionen inte längre existerade utan hade ersatts av en svagare stat (Seely 2001). Förlusten gav ryssarna en känsla av osäkerhet, medan tjetjenerna kom att få ökad tilltro till den egna saken. Efter det första

kriget kom Tjetjenien också att få allt mer radikala islamistiska förtecken (Janeczko 2014).

Sovjetunionen hade sammanfört ingusjierna och tjetjenerna i en gemensam delrepublik. Tjetjenien önskade att Ingusjien skulle stanna i den nya självständiga staten, men ingusjierna ville förena sig med Ryssland. Det var en besvikelse för många tjetjener som hade önskat att förena alla vajnacher i ett och samma rike. Vajnacher är ett samlingsbegrepp för ingusjier och tjetjener. Det här har krävt att tjetjenerna såg över sin uppfattning av den tjetjenska identiteten. De tjetjenska myndigheterna och den tjetjenska nationalistiska rörelsen har båda varit delaktiga i skapandet av den postsovjetiska tjetjenska identiteten (Gammer 2002). Det är viktigt att skilja mellan de nationella tjetjenska soldaterna och icke-tjetjenska soldater. Många utländska islamistiska krigare hade accepterat att strida för Tjetjenien mot Ryssland. Men det var bara ett fåtal tjetjenska krigare som hade stridit i kriget för jihadistiska organisationer i till exempel Afghanistan och Irak. De islamistiska soldater som kom till Tjetjenien var oftast medlemmar i någon organisation och kom sällan till regionen enbart för att representera sig själva. De utländska krigarna var inte endast religiöst motiverade, utan även socialt, kulturellt och politiskt (Janeczko 2014).

Efter det första kriget hade Tjetjenien status som de facto självständig stat, men det fanns många faktorer i samhället som antydde att regionen inte skulle kunna bevara sin självständighet. För det första hade den regerande klanen i Tjetjenien inte förtroende bland majoriteten av det tjetjenska folket. För det andra uteblev skapandet av tjetjenska statliga organ. Det rådde även utbredd korruption och nepotism inom den regerande klanen i Tjetjenien. Dessa är exempel på orsaker till att den tjetjenska staten inte kunde hållas vid liv (Souleimanov 2016). Tjetjenerna sökte också finansiering från andra länder för att kunna bygga upp en egen stat. Men Ryssland motarbetade alla sådana strävanden. När Tjetjenien erhöll internationella bidrag för att bygga upp det krigsdrabbade samhället, försvann 100 miljoner ur fonden. Boris Jeltsin kommenterade det med att säga att ”endast djävulen vet var pengarna är” (Cornell 2003). Trots att Ryssland förlorade det första kriget mot

tjetjenerna, blev området en del av det ryska ekonomiska området och Tjetjenien fick bidrag av Ryssland för att bygga upp samhället efter kriget (Coppieters 2003).

Efter att ryssarna retirerat från Tjetjenien år 1996, kom regionen att drivas av olika grupperingar. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSCE) beskrev Tjetjenien vid den här tidpunkten som ett område där brottslighet, oro och terrorhandlingar hade fördärvat samhällsutvecklingen lokalt, lett till en instabil politisk situation och en allmän upplösning av lag och ordning (Sinar 2016). De utländska krigarnas roll fick en allt större betydelse efter det första kriget. Tjetjenerna respekterade de arabiska utländska krigarna för sina militära färdigheter. De utländska krigarna rekryterades av den tjetjenska militären särskilt för att utbilda ett eget manskap, eftersom det var få tjetjener som trodde att ryssarna skulle dra sig helt tillbaka från regionen (Vidino 2016).

År 1998 korsade islamistiska krigare från Dagestan gränsen till Tjetjenien och bosatte sig där. Krigsherrarna Basajev och Jandarbijev välkomnade dem till Tjetjenien. Representanter för krigsstyrkorna samlades till en kongress som utmynnade i ett krav på att Dagestan och Tjetjenien förenade sig och att en teokratisk stat skulle utlysas. Tjetjenska och dagestanska styrkor anföll tillsammans ryska ställningar (Vidino 2006). De ryska myndigheterna svarade med kraftiga åtgärder mot de islamistiska krigarnas attacker.

Senare samma år uppgick den muslimska befolkningen i Ryssland till 15 miljoner. Återkommande angrepp mot ryska statliga anläggningar, utförda av tjetjenska militanta grupper, bidrog till att ledningen i Moskva uppfattade situationen som hotfull. Det här bidrog till att ett nytt krig stod på glänt.

4.1.5 Det andra Tjetjenienkriget

I föreliggande avsnitt diskuterar jag om det andra Tjetjenienkriget, som varade åren 2000-2005 (Lyall 2010). Kriget utlöstes av islamisternas

handlingar. Krigsdynamik och taktik var kännetecknande för de utländska krigarna. I det andra kriget mellan Ryssland och Tjetjenien kom Moskva-trogna tjetjener att strida på den ryska sidan istället för den tjetjenska (Lyall 2010). Kriget inleddes strax efter att Vladimir Putin hade tillträtt som landets president och därmed ersatt Boris Jeltsin som landets ledare.

I augusti 1999, innan det andra kriget kom att bryta ut, anföll den tjetjenska nationalistledaren och islamisten Sjamil Basajev grannrepubliken Dagestan (öster och norr om Tjetjenien) med en styrka motsvarande cirka 2000 män. Basajevs och hans kumpan Samir Saleh "Khattab" Abdullahs mål var att skapa ett islamskt kalifat. Det uppfattade målet som realistiskt eftersom Dagestan liksom Tjetjenien har en stor muslimsk befolkning (Trenin 2004). Men Basajevs och Khattabs trupper blev ändå hejdate av dagestanska och ryska trupper (Lyall 2009).

Anfallet mot Dagestan var den sista droppen för Putin som efter det började se det som nödvändigt att lösa "det tjetjenska problemet" (Lyall 2010). Ryssarna anföll först via luften och tvingade många tjetjener på flykt till delrepubliken Ingjusien i väster. I oktober 1999 satte Putin in en markoffensiv med bland annat pansarfordon för att i markstrider bekämpa de bestridande tjetjenerna (Lyall 2010). Ryssarna var den här gången för mäktiga för tjetjenerna och tog full kontroll över regionen.

4.1.6 Perioden efter det andra Tjetjenienkriget

Föreliggande avsnitt handlar om perioden efter det andra Tjetjenienkriget. År 2004, när kriget var slut, trodde Putin att han genom att placera en lokal Rysslandstrogen ledare som Achmat Kadyrov i ledningen för Tjetjenien stegvis skulle få landet mer integrerat med det övriga Ryssland. Tanken att Tjetjenien skulle vara en självständig stat var endast en illusion. (Shinar 2019). Före krigen på 1990-talet mellan Ryssland och Tjetjenien argumenterade separatisterna för att det bästa vore om Tjetjenien lösgjorde sig från Ryssland. Achmat Kadyrov svarade på kritiken i februari år 2004.

Han höll med de separatistvänliga om att deporteringen av tjetjener till Sibirien och Centralasien på 1940-talet var en olycklig händelse i det tjetjenska folkets historia, men han menade att tjetjenerna var tvungna att lämna den händelsen och se framåt. Han betonade vikten av den ryska nationen som en helhet, i vilken alla etniska grupper innanför det ryska territoriet står under den ryska flaggan (Campana 2006).

Tjetjeniens första president Alsan Maskahdov dog i mars år 2005. Efter hans död hyllades han av de ryska myndigheterna. Maskahdov var den siste tjetjenske ledaren med en sekulär hållning och han hade lyckats hålla betydande militär makt och nationell prestige. Före sin död kom han att styra över ungefär en tredjedel av de tjetjenska styrkorna. De islamistiska styrkorna kom att i sin tur ha en mer framträdande roll efter Maskahdovs död. De utländska islamistiska krigarna hade blivit kända i Ryssland för sin kallblodighet i striderna gentemot den ryska militären. Islamisterna brukade till exempel filma halshuggning av tillfångatagna ryska soldater. Inspelningarna spred på islamistiska forum. I filmerna kan man se att Khattab och andra islamister håna och tortera ryska tillfångatagna soldater. Allt fler tjetjenska unga män såg radikal islam som det enda alternativet för att hålla det tjetjenska samhället samman. Den frustration och depression som den långa perioden av krig har fört med sig för tjetjenerna, utnyttjades av de islamistiska krigsherrarna. De nationalistiska målen, som motiverade och förenade de tjetjenska soldaterna under det första kriget, hade till stor del ersatts med ett starkt religiöst engagemang hos de soldater som stred i det andra kriget (Vidino 2006).

Roland Dannreuther konstaterar i sin avhandling *Chechnya: Has Moscow Won?* (2008) att år 2006 mördades den tjetjenska nationalistledaren och islamisten Sjamil Basajev av en rysk FSB-styrka. Basajev, som Dannreuther (2008) jämför med den argentinska socialistiska gerillaledaren Che Guevara (1928-1967), ledde de tjetjenska trupperna i kriget mot Ryssland. Basajev var en stark frihetsivrare som före kriget i Tjetjenien även deltagit i väpnade konflikter i bland annat Armenien. Rysslands mord på de tjetjenska ledarna, den tjetjenska krigsherren Basajev och den tidigare

tjetjenske presidenten Aslan Maskahadov, ledde till att en stor del av ivern för självständighet ebbade ur. Många tjetjener önskade att hellre leva i fred och skapa stabila liv istället för att leva i ett ständigt krigstillstånd (Dannreuther 2008). Av intresse att notera däremot är att de tjetjenska krigarna främst såg sig som sekulära krigare som strävade efter självständighet och som ville göra Tjetjenien till en sekulär stat, fri från Ryssland. Ryssarna däremot såg tjetjenerna istället som islamistiska terrorister – som ville skapa skräck i det ryska samhället – och bygga upp ett muslimskt kalifat, i vilket en strikt sharialag tillämpades (Janeczko 2014). Det ryska försöket att återställa freden efter kriget med hjälp av våld var inte ett lyckat koncept. Istället för fred spred sig den muslimska extremismen till andra delar av Ryssland. Forskare talar om ett muslimskt hot mot Ryssland. Innan år 2006 hade Ryssland inte råkat ut för något större hot med islamskt förtecken (Dannreuther 2008).

Rysslands hänsynslösa och oproportionerliga användning av våld mot civila i Tjetjenien har i vissa sammanhang kallats för folkmord, i synnerhet gäller detta ryssarnas bombardemang av tjetjenska civila bosättningar. Man kan anse att det var naivt av Ryssland att tro att det genom våld skulle kunna förmå tjetjenerna att vilja assimileras i det ryska samhället.

Genom att acceptera rysk överhöghet förlorade tjetjenerna sin frihet. Även om Rysslands erövring av Tjetjenien kommer att bestå för en obestämd framtid har det första kriget mellan folken skapat ständiga motsättningar, som försvårar skapandet av bestående fred (Shinar 2019). I litteraturen återger bland annat en rysk löjtnant vid namn Valeri som menade att tjetjenerna var ”programmerade” till att attackera ryssar och strida mot dem. Enligt Valeri hade tjetjenerna rövat och stulit från ryssarna i flera hundra år. Han tyckte även att ryssarna borde ha dödat alla tjetjener över fem år gamla och sänt resten till koncentrationsläger. I lägren skulle man sedan försöka ”lära hut” åt ungarna, och om de inte tog till sig av lärdomen skulle man skjuta dem också, tyckte han (George 2009).

4.1.7 Slutsatser för det andra Tjetjenienkriget

I det följande kommer jag att lägga fram mina slutsatser i relationen till den teoriram som jag har valt för avhandlingen, det vill säga faktorerna separatism, geopolitik och eurasianism.

Resultatet av den här studien visar att Tjetjenien är starkare kontrollerat av Ryssland nu än vad regionen var år 1992, det vill säga då regionen förklarade sig självständig från den ryska rådsrepubliken i samband med Sovjets sönderfall. Vladimir Putin har en större kontroll över det ryska väldet än vad hans föregångare Boris Jeltsin hade. Putin har under sin tid som president allt kraftigare centraliserade makten till Moskva, och därmed fråntagit regionerna makt. Det här gör att tjetjenerna idag har svårare att bryta sig ut ur det ryska riket (McFaul & Stoner – Weiss 2008).

4.2 Analys

I det här kapitlet diskuterar jag min analys för avhandlingen. Med hjälp av analysen strävar jag efter att besvara min frågeställning *Varför lyckades inte Tjetjenien bli självständigt efter Sovjetunionens sönderfall då flera andra delrepubliker lyckades med det?* I min teori diskuterar jag kring separatism, geopolitik och eurasianism. Det är med hjälp av dessa faktorer som jag vill besvara min forskningsfråga. Jag kommer först att presentera argument för vilka kulturella och samhälleliga faktorer som bidrag till Tjetjeniens självständighetsiver och att kriget bröt ut, sedan argument för vilka geopolitiska faktorer som hade den här inverkan och till sist argument som sammanhänger med eurasianismen. Till sist skriver jag om vilka de viktigaste faktorerna var som orsakade Tjetjeniens vilja att bli självständigt.

4.2.1 Kulturella och samhällsliga faktorer

I det föreliggande stycket presenterar jag vilka kulturella och samhällsliga faktorer som har påverkat händelseförloppet i Tjetjenien. Händelseförloppet presenteras från Sovjetunionens sönderfall till efterspelet av det andra Tjetjenienkriget. Det finns flera händelser som hänvisar till separatistiska drag från tjetjenernas sida.

Man kan säga att Sovjetunionen upplöstes den 26 december 1991. Presidenten Mihail Gorbatsjov avträdde från posten som Sovjets ledare. Boris Jeltsin kom att ta platsen som den första presidenten i Ryssland kort därpå. Robert Seely (2001) skriver att Gorbatsjov ville under sin presidentperiod reformera Sovjetunionen för att riket skulle behålla sin status som en av världens två supermakter. Hans handlingar fick stark kritik av olika representanter från den sovjetiska staten, kommunistpartiet och den sovjetiska militären. Kritiken mot honom löd att förändringarna var för snabba och att de skulle utmana statens integritet. Gorbatsjov vände sig till Sovjets etniska republiker för att få stöd för hans föreslagna reformer. Kritikerna ansåg att en etnisk oro istället skulle skapas i regionerna (Seely 2001).

Snart efter sönderfallet uppstod snart 15 nya självständiga stater (Suny 1993). Den kommunistiska ideologin och imperiet föll sönder efter en lång tid av instabilitet. De olika republikerna i Sovjetunionen ville inte tillhöra imperiet utan strävade efter självständighet. Efter unionens sönderfall ville bland annat tjetjenerna själva välja hur de skulle styra sitt område istället för att lyda under Moskva.

Tjetjenien förklarade sig självständigt den 2 november 1991, före Sovjetunionens upplösning och till landets första president valdes Dzjochar Dudajev, skriver Cerwyn Moore och Paul Tumelty i sin bok *Assessing Unholy Alliances in Chechnya: From Communism and Nationalism to Islamism and Salafism* (2012). Tjetjenien vägrade även att skriva under det ryska federala fördraget, vilket hade betytt att området skulle ha förblivit

under rysk kontroll också efter Sovjets sönderfall år 1991. Robert Seely hävdar i sin avhandling *Russo-Chechen Conflict 1800-2000; A Deadly Embrace* (2001) att alla övriga områden som tidigare hört till Sovjetunionen hade en sak gemensamt, som inte Tjetjenien hade. De nya självständiga staterna hade alla hört till Sovjetunionen men inte till Ryssland. Tjetjenien hade hört till både Sovjetunionen och Ryssland (eller den Ryska rådsrepubliken, som den hette på Sovjets tid) på samma gång. Därför var det lättare för Kreml att ge självständighet åt de tidigare sovjetrepublikerna men inte åt Tjetjenien (Seely 2001).

Som tidigare nämns försvagades Ryssland efter Sovjetunionens sönderfall och hade bland annat svårigheter att besegra Tjetjenien i det första kriget 1994-1996 (Seely 2001). Trots att den ryska ledningen i Moskva ville föra ett krig, för att förhoppningsvis få ordning i regionen, samlades över en miljon människor för att protestera mot Kremls krigsplaner mot tjetjenerna. Det första kriget mellan länderna uppkom efter politiska oroligheter i både Moskva och Groznyj. Dmitri Trenin skriver i sin bok *Russia's Restless Frontier: The Chechnya Factor in Post-Soviet Russia* (2004) att Ryssland utkämpade det första kriget under sloganen "etnisk separatism". Det ledde till en ännu kraftigare åtgärd från Ryssland i syfte att återfå kontrollen över sitt rike. Det faktum att det finns en stor muslimsk befolkning i Tjetjenien, som fick stöd av islamiska miliser runt om i Centralasien och Mellanöstern (Trenin 2004), motverkade de ryska målsättningarna.

Robert Seely (2001) skriver att ryssarna rangordnade folken i Sovjet. Högst i rangen var ryssarna själva, medan ukrainare och vitryssar sågs som goda "brödrafolk". Ryssarna kom ofta bra överens med kristna etniska grupper i Kaukasus, så som georgierna och armenierna, men även med judarna. Efter det kom azerbajdzjaner, som sågs som det mest civiliserade muslimska folket, och därefter folken i de centralasiatiska sovjetrepublikerna. Långt ner i rangordningen kom tjetjenerna, vilka hade ett rykte om sig att vara besvärliga och sådana som skapar problem. Ryssarna kallade tjetjenerna för *sobaki*, vilket betyder hund, och de talade *sobaki yazik*, vilket betyder hundlåten. Det här är tydliga tecken på det förakt som finns bland ryssarna

gentemot tjetjenerna (Seely 2001). Den här inställningen mot tjetjenerna har bidragit till att de har sökt efter självständighet, istället för att fortsättningsvis lyda under Ryssland. Tjetjenernas strävan efter självständighet är ett tydligt tecken på separatism.

Många tjetjener anser att det första kriget mellan dem och ryssarna inte bara var en tillfällig konflikt utan ett försök av ryssarna att utplåna det tjetjenska folket helt och hållet. Bombardemanget mot tjetjenska civila i städerna, användande av flygvapen mot befolkningen på landsbygden samt ryska arresteringar av unga män som hölls fångna och torterades var exempel på händelser som tjetjenerna tolkade som ett försök till folkmord från ryskt håll (Gammer 2005).

Enligt Vidino (2006) ville den stora majoriteten av tjetjenerna bli självständigt från Ryssland, men det var ändå få tjetjener som visste hurdan stat de vill ha. Sjamil Basajev, Zelimchan Jandarbijev (efterträdde Dudajev som Tjetjeniens president) och andra islamistiska krigsherrar ville att Tjetjenien uttryckligen skulle bli en islamisk stat.

De islamister som valdes in i den tjetjenska regeringen började islamisera Tjetjenien. De forna sovjetiska lagarna ersattes av variationer av sharialagar, modifierade enligt det sudanesiska rättssystemet. Islamistiska domstolar grundades över hela Tjetjenien av Gulmurod "Islam" Khalimov, en person nära allierad med krigsherren Samir Saleh "Khattab" Abdullah. Abu Omar al-Saif, en annan person nära allierad med Khattab, tog på sig ansvaret för organiserandet av det tjetjenska rättssystemet.

Tjetjenernas styrka i krigsföringen mot ryssarna baserade sig på tre olika fenomen: de associerade nätverken som fanns inom "storfamiljen" (på tjetjenska teip), den gemensamma fienden Ryssland och sufismen. En majoritet av det tjetjenska folket lever enligt sufismen. De tre fenomenen ovan utgör även de tre underliggande styrkorna i det tjetjenska samhället. Traditionerna har funnits i det tjetjenska samhället inom de senaste 200 åren. Den tjetjenska kulturen är genomsyrad av ideal som styrka och

självförtroende. Det tjetjenska folket har följaktligen uppvisat fullständig solidaritet när de har hotats av en utomstående fiende (Nemeth 2002).

De islamska krigarna Basajev, Jandarbijev och Khalimov ville orientera Tjetjenien ifrån Ryssland mot den islamska världen. Deras handlingar var ett klart tecken på separatism. Det samma gällde för krigsherren Samir Saleh Abdullah, bättre igenkänd under namnet Khattab. För honom var Tjetjenien en av många muslimska nationer, som – i likhet med Afghanistan – anfallits av hedningar. Han såg även Tjetjenien som ett land att befria, islamisera och uppvisa som en modell för alla muslimska områden i Kaukasus och södra Ryssland. Det var trots allt endast en mindre del av den tjetjenska befolkningen som delade Khattabs syn på kriget och därför behövde han utländska krigare för att förverkliga sina visioner. De utländska krigarna hämtades även för att kunna stå emot den mycket större ryska armén. Trots närvaron av utländska krigare (främst med islamsk bakgrund) i det första Tjetjenienkriget, präglades kriget av tjetjensk nationalism. Bortsett från en liten grupp radikaler, som leddes av Zelimchan Jandarbijev, var den stora majoriteten av de tjetjenska krigarna starka nationalisterna, som stred för ett självständigt Tjetjenien – inte främst islam (Vidino 2016).

Enligt Janeczko (2014) förde tjetjenerna en kamp för att få större social acceptans i det ryska samhället, men ryssarna var inte villiga att gå dem till mötes. Det här hade att göra med tjetjenernas etniska bakgrund, den korruption som rådde bland ryska och tjetjenska tjänstemän och de fördomar som rådde gentemot folkslag i Kaukasus i allmänhet och mot tjetjener i synnerhet. Många tjetjener kom att ansluta sig till islamistiska terroristgrupper, som stred mot Ryssland. Det här är även ett starkt tecken på varför separatism har uppstått i regionen. En av de främsta orsakerna till att tjetjenerna anslöt sig till extrema grupper var att Ryssland hade gjort sig skyldig till brott mot mänskliga rättigheter i regionen. Tjetjenerna har fått utstått flera ryska intrång under historiens gång, vilket gjort att tjetjenerna har blivit allt mer benägna att ansluta sig till terroristiska rörelser. Rysslands imperialistiska beteende anses ha gett upphov till av tjetjener begångna självmordsattacker mot ryska mål i Tjetjenien. Attackerna ses främst som

hämndaktioner mot ryssarnas agerande i regionen. Uppfattningar om jihad och strävan efter självständighet sågs inte som en lika betydande bakomliggande faktor då det gällde attackerna mot de ryska målen. Under Sovjetunionens existens fanns ett konstant förtryck av och diskriminering gentemot religiösa minoriteter. Den sovjetiska centralmaktens förtryck stärkte i själva verket de religiösa minoriteterna. Det här skedde uttryckligen i Tjetjenien och det ledde till att allt fler stödde den tjetjenska nationalismen. Tjetjenerna identifierade sig allt starkare med islam, som en reaktion mot det ryska, och det stärkte deras inbördes samhörighet och avståndstagande gentemot ryssarna (Janeczko 2014).

Janeczko (2014) lyfter fram att för många minoriteter blev religionen en viktig aspekt inom den gryende nationalismen, i form av sånger, historier, legender och offentliga ritualer. Det kan diskuteras vad som har påverkat det andra mer. Många tjetjener ser sin personlighet genom sin muslimska bakgrund (Janeczko 2014). Att många tjetjener gör det här vittnar även om en vilja till separatism, eftersom den ryska befolkningen överlag hör till den ortodoxa kyrkan.

Ett annat fenomen som genomsyrar det tjetjenska folket är ”blodshämnd”. Det här fenomenet har en lång historisk förankring bland bergsfolk i Europa, till exempel på Balkan och i Kaukasus. Utgångspunkten är att en person inte ses enbart som en individ utan som en del av en större familj och en klanbaserad grupp. Därmed uppfattas en attack mot en individ som en attack mot en hel klan. Blodshämnd gäller vid fall av mord, våldtäkt, vid åsamkamande av dödliga skador eller grova förolämpningar.

Det tjetjenska folket beskrivs vanligtvis som en nation fylld av krigare, förenat i sin kamp mot Ryssland sedan flera århundraden tillbaka. Enligt Aurelie Campana (2006) har det tjetjenska samhället och tjetjenernas uppfattning om sin identitet och dess särdrag utvecklats som en reaktion på såväl det första som det andra kriget mot Ryssland efter Sovjets sönderfall, vilket hon skriver om i sin bok *The Effects of War on the Chechen National Identity Construction*.

I Ryssland bor över 20 miljoner muslimer. De utgör ungefär en sjundedel av den totala ryska befolkningen. Antalet muslimer i landet ökar hela tiden. Den främsta orsaken till den här befolkningsökningen är att muslimerna har ett högre födelsetal per kvinna än vad övriga befolkningsgrupper har. Tjetjenien är en av flera regioner där majoriteten av befolkningen är muslimer, vilket bland annat Dmitri V. Trenin och Alexey Malashenko skriver i sin avhandling *Russia's Restless Frontier: The Chechnya Factor in Post-Soviet Russia* (2004). Den ryska ledningen uppfattar ofta muslimerna som redo att stödja de radikala tjetjenerna i deras strävan att bilda en egen stat (Giuliano 2005). Den ryska ledningen är oroad över att tjetjenerna ska bryta sig loss från det ryska riket och skapa en muslimsk stat, en ryssfientlig stat.

Det finns klara ideologiska skillnader mellan den ryska centralmakten i Moskva och den lokala makten i Tjetjeniens huvudstad Groznyj. Rysslands president Vladimir Putin ser inte positivt på att det finns avvikande ideologier i Ryssland. Han har uttryckt sin oro över att Ryssland ska islamiseras eller att landet ska falla sönder i flera olika stater och att extremislamistiska organisationer som al-Qaida ska få fotfäste i Ryssland och börjar bygga upp en antirysk verksamhet innanför det ryska riket.

Cornell (2003) anser att konflikten i Tjetjenien exemplifierar ordspråket ”den enes terrorist, den andras frihetskämpe” mer än någon annan konflikt i världen. Sedan det första kriget i regionen har den ryska administrationen förklarat att i Tjetjenien strider man mot banditer och islamska fundamentalister (Cornell 2003). Efter attacken mot World Trade Center i New York år 2001 skärptes retoriken ytterligare och tjetjenerna blev nu benämnda terrorister. Enligt Janeczko (2014) välkomnade många tjetjenska krigsstyrkor islamisternas hjälp, men samtliga tjetjenska styrkor tillämpade inte den terroristiska agenda som islamisterna förde med sig. Terrorismen var aldrig det dominerande alternativet i krigföringen (Janeczko 2014). Många tjetjenska styrkor använde gerilla- och sabotage taktik för att besegra den ryska armén.

De tjetjenska krigarna kom att få beteckningar som frihetskämpe, krigare och terrorist i varierande sammanhang. Ryssarna hade även svårt att skilja vilka tjetjener som var soldater och vilka som var civila. Många tjetjenernas militära klädsel, med flaggor och utmärkelser, förvirrade ryssarna. Janeczko (2014) lyfter också fram att i det andra kriget återkom Putin till Tjetjenien i sin tal till det ryska folket. Han såg det som legitimt att gå till anfall mot delrepubliken en andra gång efter 11 september-attacken i New York. Putin argumenterade att det Rysslands krig mot Tjetjenien var landets bidrag till det globala kriget mot terrorism.

Men varför ansluter personer sig till terroristgrupper? Enligt Janeczko (2014) finns många bakomliggande faktorer och de här faktorerna fanns i överflöd i Tjetjenien. Personen kan till exempel ha vänner eller familjemedlemmar som har anslutit sig till terroristorganisationer, hen kan känna sig som en främling i sitt eget land eller uppleva att centralmakten i staten förödmjucar den regionen och det folk som hen associerar sig med (Janeczko 2014). De islamistiska styrkorna i Tjetjenien gömde sig i sina baser i bergen och lämnade dem endast för att gå till attack mot ryska styrkor, som sällan vågade sig bort från slätten i Groznyj. Det vanligaste sättet att anfälla ryssarna var att utnyttja vägbomber, kidnappningar och självmordsattacker mot ryska militära installationer. De här anfällen mot ryssarna lyckades inte garantera territoriella segrar, vilket markerade ett tydligt misslyckande för islamisterna (Vidino 2006).

I det andra kriget mellan Ryssland och Tjetjenien kom den ryska sloganen att bli ”bekämpa terrorismen”. Efter attacken mot World Trade Center september 2001 i New York, USA, fick det andra kriget i Tjetjenien större legitimitet hos den ryska befolkningen, eftersom det var radikala islamister som attackerade skyskraporna i staden New York. Västvärlden ville bli av med terrorismen och Ryssland deltog i den här kampen genom kriget, som uppfattades som en del av den globala anti-terrorist kampanjen (Trenin 2004). Trenin (2004) lyfter även fram att militäralliansen NATO bombade den ryska federationens allierade, serberna, under Jugoslavien-kriget på Balkan. Det här medförde att en stor del av det ryska folket uppfattade det

som rättfärdigt att starta ett nytt krig i Tjetjenien kring millennieskiftet. Kreml hade stöd av folket när det gällde att gå till attack mot tjetjenerna. Ryssland ville ta revansch efter den förlust som man lidit ett par år tidigare. Putin gick in i det andra Tjetjenienkriget med målet att få till stånd en tydlig seger. Rysslands agerande var mycket mer professionellt och mer effektivt i sin krigföring i det andra kriget jämfört med det första.

Då det andra kriget i Tjetjenien var över, var över 300 000 invånare i delrepubliken på flykt inom landet. Flyktingarna utgjorde en tredjedel av den dåvarande tjetjenska befolkningen. Juri Luzhkov, tidigare borgmästare för Moskva och första borgmästare för staden efter Sovjets sönderfall, förklarade att man borde bygga en mur runt Tjetjenien för att förhindra spridningen av terrorismen (Giligan 2009). Det andra kriget blev även en språngbräda för Putins presidentskap. Kreml ville hitta en efterträdare åt Jeltsin, som inte hade imponerat hos den ryska befolkningen under sin tid som landets president (Trenin 2004). När det första Tjetjenienkriget präglades av rena militära konflikter, präglades det andra kriget av militärpolitiska sådana.

Dannreuther (2008) hävdar att medierna fick rapportera fritt under det första Tjetjenienkriget, medan det under det andra Tjetjenienkriget var näst intill omöjligt för medierna att få tillstånd att visa upp krigshändelserna. Moskva brydde sig inte heller om hur omvärlden uppfattade kriget. Moskva reagerade endast i ringa mån eller inte alls på omvärldens kritik mot kriget. Fastän Putin starkt stödde användandet av militära medel för att lösa konflikten i Tjetjenien, var han väl medveten om att den här strategi självfallet hade en gräns. Bevisen från det första kriget var uppenbara. Konflikten måste lösas på ett annat sätt än det militära. Problemet under Jeltsin-perioden var att Jeltsin blandade samma de olika alternativen, vilka var (1) att lösa konflikten med militära medel eller (2) föra dialog med rebellerna. I det sammanhanget prioriterade ryssarna de ryssvänliga tjetjenska officerarna, som inte var populära hos det tjetjenska folket (Dannreuther 2008). Putin var i jämförelse med Jeltsin framgångsrikare i det andra kriget. Ryssland fick ändå inte fram någon slutlig lösning på

situationen med Tjetjenien. Därmed försvårades processen att nå fram till fred (Menon och Fuller 2000).

Det kan konstateras att Ryssland har framgångsrikt russifierat Tjetjenien. Efter krigets slut, år 2005, hölls ett riksdagsval i Ryssland. I valet i slutet av november tog de Moskva- stödda kandidaterna i Tjetjenien en stor seger. Putin försöker i dagsläget styra den tjetjenska delrepubliken genom att utse ryska civila och militära administratörer samt tjetjenska ledare som har valt att samarbeta med Moskva. Den här taktiken är möjligtvis den mest effektiva som Putin kan tillämpa i förhållande till Tjetjenien. För att hålla regionen under sin kontroll, plågas regionen av våldsamheter varje dag (Vidino 2006).

Men Tjetjenien hade trots allt segrat i det första kriget. Moshe Gammer (2005) skriver att enligt Ryssland var grunderna för Tjetjeniens självständighet mycket ohållbara. Tjetjenerna har i sin självständighetsförklaring valt att referera till Tsarryssland samt till forntida hjältar som Sheikh Mansur (tjetjensk rebell som stred mot ryssarna på 1700-talet) och Imam Shamil (som grundade en stat som förenade dagestanier och tjetjener, levde på 1700- och 1800-talet) i syfte att legitimera självständighetsförklaringen. Ryssarna anser att i och med att tjetjenerna endast lyfter fram forntida ledare och händelser, saknar självständighetsförklaringen under modern tid verklighetskontext. Dokumentet diskuterar endast kortfattat Sovjetunionen, vilket undergräver legitimitet för tjetjenernas självständighet (Gammer 2005).

Mycket av Tjetjeniens ekonomiska, kulturella, medicinska, vetenskapliga och pedagogiska infrastruktur förstördes under krigen och nu efteråt möter många tjetjener ekonomiska svårigheter. De har dåliga möjligheter att få jobb eller tillräcklig inkomst för att överleva. Den hårda verkligheten för många tjetjener har en direkt påverkan på den allmänna opinionen i regionen. Traditionella religiösa och moraliska uppfattningar och beteendemässiga regler har märkbart förändrats. I regionen sker idag brott, kidnappningar och råa mord, vilket har skapat ett skrämmande

efterkrigssyndrom. De våldsamma förhållandena i regionen skapar en negativ bild av Tjetjenien, med budskapet om att tjetjenerna villkorslöst vill skapa en egen självständig stat. Å andra sidan är politisk instabilitet på uppgång på olika håll i Norra Kaukasus, både inom och utanför Ryssland (Akaev 1999). Det har bland annat Rysslands krig mot Georgien år 2008 medfört, vilket lämnat efter sig två de facto-självständiga stater: Abkhasien och Sydossetien i norra och nordvästra Georgien.

Regionens huvudstad Groznyj besöks av olika människor från olika delar av den islamska världen. I Groznyj finns exempelvis den största moskén i Europa, vilken lockar många muslimer till staden. Vladimir Putins försök att sprida rysk nationalism i Tjetjenien och regionerna runt omkring kan vara en kontraproduktiv strategi. En ökad påtryckning i form av rysk nationalism gör det nämligen svårare för den muslimska befolkningen att känna sig som en del av det ryska samhället, i och med den ryska nationalismen tvingas den muslimska befolkningen att anpassa sig till ryska seder och kultur. Det här för med sig att den muslimska befolkningen känner sig otrygg. Därmed ökar känslorna för en tjetjensk nationalism och skapar lätt antagonism mot den ryska staten. Ryssland har haft utmaningar med att bevara freden i Kaukasusområdet och vill inte skapa nya oroligheter i regionen. Minsta politiska felsteg kan ge upphov till nya stridigheter i Tjetjenien (Dannreuther 2008).

4.2.2 Geopolitiska faktorer

I det här stycket presenterar jag en rad geopolitiska faktorer som påverkade händelseförloppet i Tjetjenien. Matthew Janeczko (2014) framhåller att den ryska federationen kämpade för att återuppliva sin hegemoniska roll över det område som man betraktade som sitt inflytelseområde, det vill säga det forna Sovjetunionen med omnejd. Det första kriget i Tjetjenien var ur ryskt perspektiv tänkt att skapa patriotiska känslor hos det ryska folket för att försvara sig på den globala scenen. Men Rysslands oförmåga att vinna över

Tjetjenien i det första kriget antydde att Sovjetunionens tid och dess stormaktsdagar varför förbi. (Janeczko 2014).

Ryssland ville då, och vill ännu, uppfattas som en global stormakt. Kaukasus är även ett geopolitiskt viktigt område eftersom regionen gränsar till regionala stormakter Iran i söder och till Turkiet i väster. Ryssland vill inte förlora inflytande i regionen till de här länderna. Tjetjenien är inte det första muslimskdominerade området som Ryssland har valt att angripa militärt. Sovjetunionen invaderade Afghanistan på 1980-talet, eftersom man ville avskräma landet från västerländskt inflytande (Grau 2004, se även Cassidy 2003). Sovjet invaderade Afghanistan också i syfte för att använda området som blockadområde mot det USA- vänliga Pakistan.

Tjetjenernas kontroll över sitt eget område under perioden mellan självständighetsförklaringen och slutet av det andra Tjetjenienkriget har ifrågasatts. Pål Kolstö, verksam vid Oslo universitet, menar att man endast kan påstå att tjetjenerna hade kontroll över delrepubliken mellan åren 1996-1999. Däremellan hade ryssarna en stor eller åtminstone en betydande kontroll över det tjetjenska området. Alexei Arbatov skriver i sin bok *The transformation of Russian Military doctrine: lessons learned from Kosovo and Chechnya* (2000) att den ryska attacken mot Tjetjenien hade stöd från majoriteten av det ryska folket, främst för att NATO hade bombat serberna, som är ryssarnas allierade internationellt, under Jugoslaviens splittringsrig på 1990- talet (Arbatov 2000). Liksom Kosovo var och är ännu idag ett geopolitiskt viktigt område för serberna, är Tjetjenien ett geopolitiskt område för ryssarna.

Enligt Chaim Shinar erkände Rysslands president Boris Jeltsin varken den nya tjetjenska republiken eller Dzjochtar Dudajev som president för utbrytarrepubliken, vilket framkommer i boken *Chechens: Freedom Fighters or Terrorists?* (2019). Tjetjenien skulle aldrig ha nått självständighet under Jeltsins tid som president, eftersom delrepubliken är bland annat en central knutpunkt i den ryska federationens oljeinfrastruktur. En självständig tjetjensk stat skulle skada den ryska ekonomi och försämra

landets tillgång till energi. Med hänvisning till ryska realpolitiker är det enkelt att förstå varför Ryssland inte vill släppa Tjetjenien ur sitt grepp. Ryssland vill på det internationella planet uppfattas som en stormakt och att ge tjetjenerna rätt att bestämma över sitt eget område vore ett tecken på svaghet.

4.2.3 Eurasianistiska faktorer

I det följande presenterar jag eurasianistiska faktorer som påverka händelseförloppet i Tjetjenien. Tjetjenien är inte den enda regionen som eftersträvat självständighet från Ryssland. I den ryska federationen finns 19 autonoma områden som vill ha självständighet av antingen etniska eller politiska skäl. Om Jeltsin hade accepterat självständighet för de autonoma områdena inom Ryssland, skulle landet ha riskerat att falla samman och delas upp på samma vis som Sovjetunionen (Seely 2001). När Tjetjenien vägrade att skriva på det federala fördraget om att fortsättningsvis lyda under Moskva, ville den ryska regeringen istället återupprätta relationen till utbrytarrepubliken. Förutom Tjetjenien ville även till exempel Tatarstan lösgöra sig från Ryssland – vilket visade en viss svaghet från Jeltsins administrations sida (Moore & Tumelty 2012).

Valery Tishkov skriver i sin avhandling *Chechnya: Life in a War-Torn Society* (2004) att till skillnad från Tjetjenien kom Tatarstan att ha en öppen dialog med Ryssland om hur man skulle gå vidare efter Sovjets sönderfall. Förutom Tjetjenien och Tatarstan är det flera andra etniska regioner i det ryska imperiet som har velat bryta sig loss från det ryska riket, men endast dessa två har med hjälp av militära medel strävat efter självständighet. De etniska regionerna har velat bryta sig loss trots att de lever i ett fredstillstånd vid sidan av den ryska centralmakten. Under Sovjetunionens existens fanns det många etniska grupper i riket och det kunde gott ha förekommit många fler konflikter än vad det gjorde under den här tiden (George 2009). Ryssland har alltså flera geopolitiska, men även eurasianistiska, intressen för att hålla kvar Tjetjenien i landet.

Robert Seely (2001) konstaterar att de större etniska grupperna i Sovjet beviljade egna delrepubliker, medan de mindre grupperna ansågs mindre viktiga och blev utan en egen delrepublik. De folk som tilläts skapa en egen delrepublik graderades strikt enligt Karl Marx teori om historisk evolution. Etniska grupper klassificerades enligt skala med fyra kategorier för historisk utveckling, som ansågs följa efter varandra i historiens utveckling: tribalism, feodalism, kapitalism och socialism. Den sista kategorin, socialismen, ansågs som den mest utvecklade och förfinade. Socialismen ersatte etniska lojaliteter med en rysk-talande, sovjetisk identitet smidd av bolsjevismen (Seely 2001).

Roland Dannreuther skriver i sin bok *Chechnya: Has Moscow Won?* (2008) att Kaukasusregionen alltid har varit problematisk för Putin. Av alla ryska områden åtnjuter den ryska presidenten minst popularitet i de ryska områdena i Kaukasus. De väpnade konflikterna som ryssarna har startat i området har det ryska folket ändå uppfattat som både nödvändiga och framgångsrika (Dannreuther 2008). Dannreuthers (2008) analys vittnar även om en separatism bland tjetjenerna och om regionens geopolitiska betydelse för Ryssland. Om regionen inte skulle ha en stor geopolitisk betydelse, skulle väl inte Ryssland knappast ha agerat så som man har gjort mot tjetjenerna?

Det är skäl att återgå till frågan om varför Ryssland gick till attack mot Tjetjenien? Varför lät inte Ryssland tjetjenerna skapa en självständig stat? USA:s före detta president Bill Clinton flög över till Moskva för att träffa Jeltsin och prata med honom om Tjetjenien. Under deras möte ska Jeltsin ha sagt att han ville hålla Ryssland enat – precis som Abraham Lincoln ville hålla USA enat på 1800-talet, när USA:s inbördeskrig ägde rum (Udensiva - Brenner 1999).

John Russell diskuterar i sin avhandling *Kadyrov's Chechnya – Template, Test or Trouble for Russia's Regional Policy?* (2008) Rysslands nutida politiska drag. Han anser att är det viktigt att komma ihåg att Putin är en

före detta KGB-agent. KGB var den sovjetiska kommittén för statens säkerhet, den civila delen av underrättelsetjänsten. Myndigheten var ett representativt organ som med hjälp av sina hundratusentals anställda försökte hålla kontroll över kritiska röster inom Sovjetunionen. Putin tyckte inte om att tjetjenerna var kritiskt inställda till att höra till det ryska riket. Enligt Russell måste man ta i beaktande Putins bakgrund för att förstå varför han agerade som han gjorde gentemot Tjetjenien (Russell 2008).

Tjetjenerna ville bryta sig ut ur det ryska riket, främst för att många såg samarbetet med Ryssland som avslutat i och med att Sovjetunionen hade fallit samman. Dzjochar Dudajev, den första ledaren i Tjetjenien efter Sovjets sönderfall, var den som kom att forma den tjetjenska nationella identiteten. (Wolfe 2006). Dudajev dödades av ryska miliser år 1996 (Cornell 2003). Enligt honom har ryssarna i kriget mot tjetjenerna hävdade att de förde krig mot terrorismen, inte mot den tjetjenska befolkningen. Det budskapet har ändå inte gått hem i västvärlden, där många ser just Rysslands agerande i Tjetjenien som en attack mot det tjetjenska folket. Putin sade under en resa till Berlin år 2002 att det finns organisationer med kopplingar till terroristorganisationen Al-Qaida i Tjetjenien, med säte i Mellanöstern. Det är en organisation som ryssarna ville utplåna. Putin försökte med det här uttalandet få västvärldens förståelse för Rysslands agerande i Tjetjenien.

Anmärkningsvärt är att ingen internationell brottmålsdomstol hade befogenhet att skippa rätt i fråga om de ryska styrkornas agerande i Tjetjenien. På vissa håll finns förhoppningar om att den Internationella brottmålsdomstolen (ICC) skulle kunna avskräcka länder från att göra liknande attacker, men domstolens effektivitet ifrågasätts alltmer (Charney 2001). Det har en stor betydelse att ICC inte kunde utfärda domar över ryska aktörer med koppling till de aktuella krigen. Om ICC hade kunnat utfärda domar över ryssarna, skulle eventuellt flera av de höga ryska statsmännen som satt på makten då ha fått avtjäna ett straff. I liknande angrepp, till exempel Serbiens attacker mot Bosnien (bland annat Srebrenica) under Jugoslaviens sönderfall, blev flera av de serbiska statsmännen åtalade och bestraffade, med den serbiska ex-presidenten

Slobodan Milosevic i spetsen. Många tjetjener såg ryssarnas attack mot dem som ett försök till folkmord, där tjetjenerna skulle ha blivit utrotade.

4.2.4 Viktigaste faktorerna

Tjetjenien är ett samhälle som präglas av islam, medan det övriga Ryssland till stor del är präglad av den kristna ortodoxa kyrkan. Bland tjetjenerna ligger en separatistisk agenda för att få självständighet. Dessutom ligger Tjetjenien i ett geopolitiskt viktigt område, Kaukasus, som gränsar till de regionala stormakterna Turkiet och Iran. I Tjetjenien finns även en oljeindustri som är viktig för Ryssland. Ryssland vill inte låta Tjetjenien bli självständigt eftersom man inte vill ge större inflytande till Turkiet och Iran men vill inte heller förlora en relativt stor inkomstkälla som oljan utgör. Med hänvisning till den eurasianistiska teorin om att det är viktigt att kontrollera området mellan Europa och Asien - är en tjetjensk självständighet inte alls acceptabel för Moskva.

Ramzan Kadyrov är president i Tjetjenien idag. John Russell skriver i sin bok *Ramzan Kadyrov: The Indigenous Key to Success in Putin's Chechenization Strategy?* (2008) att Kadyrov representerar det ryska politiska partiet Enade Ryssland (*Edinaya Rossiya*), till vilket även landets president Vladimir Putin och tidigare premiärminister Dmitrij Medvedev tillhör. Kadyrov är den andra pro-ryska presidenten i regionen efter sin far, Achmat Kadyrov. John Russell (2008) skriver att Ramzan Kadyrov har på ett framgångsrikt sätt fått slut på kriget i Tjetjenien och att han har infört en pro-rysk samhällsordning i regionen. Det är givetvis ingen överraskning eftersom han tillhör ett proryskt parti. Tjetjenien är ett område som i många århundraden har vägrat att underkasta sig ryska samhällsregler, men Kadyrov har åstadkommit en förändring i regionen. Han har styrt det tjetjenska samhället med en ideologi och värderingar som liknar de Vladimir Putin företräder i sin politik (Russell 2008).

Dannreuther (2008) anser att för Moskvas del är situationen i Tjetjenien intressant. Kriget som Moskva har fört mot delrepubliken har bidragit till att hela norra Kaukasus blivit en instabil region. Det är också osäkert hur tjetjenerna skulle reagera om Moskva inte ville att Kadyrov skulle styra i Tjetjenien längre. Tjetjenerna skulle eventuellt ogilla det, eftersom det nu råder fred och delrepubliken är till stor del återuppbyggd efter kriget. Vågar Kreml ta risken att en sådan osäker situation återskapas i delrepubliken? Russell (2011) argumenterar för att en sådan situation lätt kan uppstå. En kris riskerar att uppstå för Ryssland och för dess ledare om de inte längre kan eller vill tillfredsställa Kadyrovs till synes obegränsade krav på mer resurser och makt, något som politiske analytikern Dmitrij Oreshkin varnar om: Kadyrov förstår att Moskva är beroende av honom, att om en alternativ person leder Tjetjenien, då är risken stor att den nuvarande relativa stabiliteten kollapsar och kaos åter bryter ut igen i Tjetjenien. Dannreuthers och Russells analyser skildrar den geopolitiska betydelsen som Tjetjenien har för Ryssland. Om Tjetjenien faller ur Rysslands kontroll, kan ett kaos i hela norra Kaukasus uppstå. Trots att ett regelrätt krig inte existerar i regionen är Kadyrov som Tjetjeniens ledare inte nödvändigtvis hållbar i längden.

4.2.5 Sammanfattning

Efter analysen av situationen i Tjetjenien ur ett historiskt perspektiv fram tills idag, kan det konstateras att Tjetjenien har förändrats mycket sedan 1990- talet. Idag råder det fred i delrepubliken men den tjetjenske ledaren Ramzan Kadyrov kan uppfattas som en nickedocka på tronen. Kadyrov har valts till president med stöd av Vladimir Putin. Innan Putin kom till makten i Ryssland vid millenniumskiftet, hade det tjetjenska folket större makt över sin region än vad de har i dagens läge. Tjetjenien har blivit russifierat.

Mina motiveringar för att det försvagade Tjetjenien baserar sig på förlusten i det andra Tjetjenienkriget, då ryssarna framgångsrikt återtog kontrollen över regionen. Tjetjenerna var även delade i sin strävan efter självständighet från

Ryssland – somliga var också trötta på de islamistiska krigarnas agerande i delrepubliken. Putin har med all sin makt förhindrat ett tjetjenskt utträde ur Ryssland. En tjetjensk självständighet hade gott kunnat leda till att fler delrepubliker skulle sträva efter självständighet. Det får stöd av teorin om eurasiatism, som utgör en världsåskådning enligt vilken Ryssland är en stormakt och i vilken ingår somliga muslimska folkslag. (Clover 1999)

En annan betydelsefull faktor som jag baserar min slutsats på är Tjetjeniens och hela Kaukasus geopolitiska betydelse. Ryssarna har under Putins ledning agerat på ett imperialistiskt sätt i Kaukasus. En orsak till det här är de naturtillgångar som finns i området och tillgången till kust vilka är av stor betydelse för landet. Historiskt sett har Ryssland många gånger visat intresse för att erövra kustområden, till exempel Finland som har en lång kust mot Östersjön. En annan orsak till Ryssland imperialism är att ryssarna är den största folkgruppen i Kaukasus. Utgående från sin imperialistiska politik har Ryssland aggressivt strävat efter att expandera söderut i regionen. Under Sovjettiden var hela Kaukasus under rysk kontroll.

Under historiens gång har många stormakter erövat mindre områden och Ryssland är inget undantag. När kolonialmakter och deras ageranden förs på tal är många historiker och samhällskritiker snabb med att nämna Storbritannien och Frankrike som stora kolonisatörer. Faktum är att Ryssland kan ses som en lika stor kolonisatör som de bägge tidigare nämnda länderna. Medan Storbritannien och Frankrike erövrade områden på olika håll i världen, har Ryssland koncentrerat sin kolonialism till närområden såsom Kaukasus, Centralasien och Sibirien. Alla de här tre områdena har etniska minoriteter som bildar egna samhällen, men flera av dem har inte lyckats upprätthålla dem eftersom Ryssland har undergrävt möjligheten till detta. En av Sovjetregimens största segrar under sin existens var skapandet av homogena eliter i alla regioner i unionen. Eliten i regionerna var etniskt sovjetisk eller rysk och stod nära centralregimen i Moskva. Tjetjenien var här ett undantag. Det största hindret för en rysk-tjetjensk lösning var att en russifiering av administrationen i Tjetjenien under Sovjetunionens existens inte skett (Shinar 2016). För att skapa en tillfredsställande lösning är det

viktigt att parterna föra en dialog sinsemellan. Att det inte fanns ledande personer från den ryska eliten i Tjetjenien gjorde det svårare för båda parterna att förstå varandra. Om parterna hade haft förståelse för hur den andra tänker och vad dess behov är, skulle de båda krigen med stor sannolikhet inte ha ägt rum.

Putins hårda och envisa linje är ur en rysk-nationalistisk synvinkel förståelig. En rysk-nationalistisk synvinkel innebär att Ryssland ska hållas enat och att rebeller som vill bryta sig ut ur riket bekämpas. Den nationalistiska ideologin ser det ryska samhällssystemet som det bästa. Samtidigt som ryssarna tog till vapen gentemot rebellerna, stärktes tjetjenernas viljan efter att nå självständighet.

Hur demokratisk skulle en självständig tjetjensk stat vara? Tjetjenien tillhör ett land som inte är en demokrati och inte ens delrepubliken själv kan klassas som en demokrati – trots att John Russell gör det i sin bok *Kadyrov's Chechnya - Template, Test or Trubble for Russia's Regional Policy* (2011). För att Tjetjenien ska kunna nå eventuell självständighet behöver den ryska staten försvagas. I situationer då den ryska staten har försvagats, har Tjetjenien försökt bryta sig loss. Som tidigare framgått bröt Tjetjenien sig loss två gånger från Ryssland respektive Sovjet, men ryssarna återerövrade regionen kort efter tjetjenernas utbrytande.

Min uppfattning är att för att delrepubliken ska kunna bli självständig och få internationellt stöd och erkännande borde tjetjenerna bygga upp täta kontakter till likasinnade områden, både delrepubliker i och utanför Ryssland – som befinner sig i en liknande situation – och självständiga stater. I Tjetjeniens närområde finns många muslimska stater. Frågan ställer sig, varför inte börja med att samarbeta aktivt med dem? Genom ett starkt samarbete med likasinnade samarbetspartners skulle Tjetjenien ha en starkare grogrund för strävan efter att skapa självständighet från Ryssland.

Litteraturförteckning

Akaev V. 1999. Religious- political conflict in the Chechen republic of Ichkeria.

Institute for Central Asia and Caucasus Studies in Sweden

Arbatov A. 2000. The Transformation of Russian Military Doctrine: Lessons Learned from Kosovo and Chechnya.

The Marshall Center Papers, No.2

Boyle K. & Englebert P. 2006. The Primacy of Politics in Separatist Dynamics.

Berkeley univerisity

Bryman A. 2001. Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning.

Studentlitteratur

Campana A. 2006. The Effects of War on the Chechen National Identity Construction.

National Identities, 8:2, 129-148

Cassidy R. 2003. Russia in Afghanistan and Chechnya: Military Strategic Culture And The Paradoxes Of Asymmetric Conflict.

Strategic Studies Institute

Charney J. 2001. Self- Determination: Chechnya, Kosovo and East Timor.

Journal of Transnational Law

Clover C. 1999. Dreams of the Eurasien Heartland – The Remergence of Geopolitics.

Foreign Affairs Volume 78 No. 2

Coppieters B. 2003. Secession and war: a moral analysis of the Russian-Chechen Conflict.

Central Asian Survey 22:4

Cornell S. 2003. The War against Terrorism and the Conflict in Chechnya: A Case for Distinction.

Fletcher Forum of World Affairs

Dannreuther R. & March L. 2008. Chechnya: Has Moscow Won?

Survival 50:4

Dugin A. 2001. Geopolitics and Neo-Fascism in post-Sovjet Russia.

Political Geography 20:8

- Dunlop J. 1998. *Russia Confronts Chechnya: Roots of a Separatist Conflict*.
Cambridge University Press
- Esaiasson P., Giljam M., Oscarsson H., Towns A. & Wängnerud L. (2012).
Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad.
Nordstedts Juridik
- Gammer M. 2002. *Nationalism and History: Rewriting the Chechen National Past*.
Brussels University Press
- Gammer M. 2005. The road not taken: Dagestan and Chechen independence.
Central Asia Survey 24:2
- George J. 2009. *The Politics of Ethnic Separatism in Russia and Georgia*.
Palgrave Macmillan
- Giuliano E. 2005. Islamic Identity and Political Mobilization in Russia: Chechnya and Dagestan Compared.
National and Ethnic Politics 11:2
- Grau L. 2004. The Soviet–Afghan War: A Superpower Mired in the Mountains.
Journal of Slavic Military Studies 17:1
- Janeczko M. 2014. ‘Faced with death, even a mouse bites’: Social and religious motivations behind terrorism in Chechnya.
Small Wars & Insurgencies 25:2
- Karlsson R. 2016. ENDAST GENOM ANFALL KAN AVGÖRANDE NÅS.
Sveriges Försvarshögskola
- Kramer M. 2004-05. The Perils of Counterinsurgency: Russia’s War in Chechnya.
International Security 29:3
- Kolossov V. & Turokovsky R. 2007. Russian geopolitics at the Fin-de-siecle.
Geopolitics 6:1
- Kolstö P. 2006. The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States.
Journal of Peace Research 43:6
- Lundin M. & Noltorp C. 2005. Tjetjenien – det offrade kriget. En studie om svårigheterna att finna en politisk lösning på konflikten i Tjetjenien.
Lunds Universitet

- Lyall J. 2009. Does Indiscriminate Violence Incite Insurgent Attacks?
Journal of Conflict Resolution 53:3
- Lyall J. 2010. Are Coethnics More Effective Counterinsurgents? Evidence from the Second Chechen War.
The American Political Science Review 104:1
- Lynch A. 2001. The Realism of Russia's Foreign Policy.
Europe-Asia Studies 53:1
- McFaul M. & Stoner- Weiss K. 2008. The Myth of the Authoritarian Model – How Putin's Crackdown Holds Russia Back.
Foreign Affairs
- Menon R. & Fuller G. 2000. Russia Ruinous Chechen War.
Foreign Affairs
- Moore C. & Tumelty P. 2012. Assessing Unholy Alliances in Chechnya: From Communism and Nationalism to Islamism and Salafism.
Muslims and Communists in Post-Transition States
- Morozova N. 2009. Geopolitics, Eurasianism and Russian Foreign Policy Under Putin.
Geopolitics 14:4
- Nemeth W. J. 2002. Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare.
Institutional Archive of the Naval Postgraduate School
- Rukhadze V. & Duerr G. 2016. Sovereignty issues in the Caucasus: Contested ethnic and national identities in Chechnya, Abkhazia, and South Ossetia.
Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
- Russell J. 2007. Chechnya- Russia's "War on Terror".
European-Asian Studies 59:1
- Russell J. 2008. Ramzan Kadyrov: The Indigenous Key to Success in Putin's Chechenization Strategy?
Nationalities Papers 36:4
- Russell J. 2011. Kadyrov's Chechnya - Template, Test or Trubble for Russia's Regional Policy.
European- Asian Studies 63:3
- Seely R. 2001. Russo-Chechen Conflict 1800-2000; A Deadly Embrace.
Frank Cass Publishers
- Shinar C. 2019. Chechens: Freedom Fighters or Terrorists?
European Review 27:1

- Souleimanov E. 2005. Chechnya, Wahhabism and the invasion of Dagestan.
Middle East Review of International Affairs. 9:4
- Suny R. 1993. *The Revenge of the Past; Nationalism, Revolution and the Collapse of the Soviet Union.*
Stanford University Press
- Söderlund P. 2006. *The Dynamics of Federalism in Russia.*
Åbo Akademi University Press
- Tishkov V. 2004. *Chechnya: Life in a War-Torn Society.*
University of California Press
- Trenin D. & Malashenko A. 2004. *Russia's Restless Frontier: The Chechnya Factor in Post- Soviet Russia.*
Politique Enrange 69:4
- van Houtum H. 2012. *The Geopolitics of Borders and Boundaries.*
Geopolitics 10:4
- Vidino L. 2006. *The Arab Foreign Fighters and the Sacralization of the Chechen Conflict.*
The Fletcher School Online Journal for issues related to Southwest Asia and Islamic Civilization
- Wolfe T. 2006. *Chechnya: Life in a War-Torn Society.*
American Anthropologist 108:3